Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

HUSMANDS VIRKE

I RINGKØBING AMT

1913-1963

Omslaget: Træsnit af Carin Naae

HUSMANDSVIRKE

I RINGKØBING AMT

Udgivet af

RINGKØBING AMTS SAMVIRKENDE
HUSMANDSFORENINGER

Samlet af

AKSEL AMMITZBØLL
sekretær og konsulent

1963
GULLANDERS BOGTRYKKERI
SKJERN

Vi er fæstere her for en tid
og må dyrke vor muldjord med flid,
om vi skulle
også bare strø sæden i mulde.

Der er dagværk, som tynger dit sind,
der er arbejd', som bleger min kind;
men, o kære,
ej en dag vil vi ledige være.

Der er stubbe og sten på vor vej,
der er modgang for dig og for mig,
men hvad glæde
har vel den, der ej kendte at græde?

Strør vi frøkorn, hvor fremad vi går,
vil det blomstre en dag i vort spor,
og det tunge
smelte bort i hver lovsang, vi sjunge.

Ja, vort liv det skal forme sig rigt
som et strålende, yndefuldt digt,
når vi pløje,
selv hvor høsten er skjult for vort øje.

(*Kr. Østergaard*, præst).

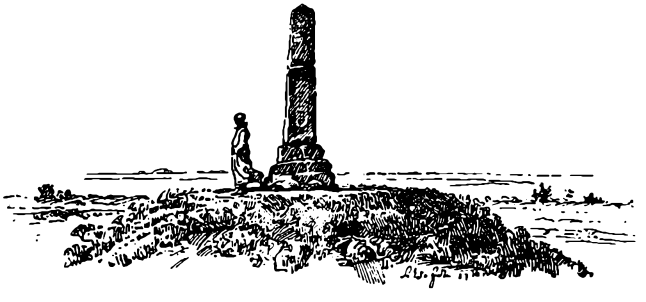

Forord

Ved Ringkøbing Amts samvirkende Husmandsforeningers 50 års jubilæum ønsker vi i dette lille jubilæumsskrift at få omtalt det vigtigste af foreningens arbejde og udviklingen gennem de sidste 50 år. Vi ønsker at knytte forbindelsen mellem de gamle pionerer, som startede for 50 år siden, og de unge, som skal føre deres arbejde videre i tiden fremover.

Fremtiden, som den tegner sig, har brug for unge husmænd, der vil gøre en indsats for de tanker og ideer, der ligger i husmandsforeningernes program, og ikke mindst i dag, hvor alt næsten er for småt, og alting skal være stort, må det være gennem vore husmandsforeninger, de kan gøre et arbejde på udviklingen for den yngre generation, der går ind i familiebruget, og dermed være med til at forme fremtiden.

Skriftets ordning blev overladt til et udvalg bestående af Johs. Pedersen, No, Mads Sig Steffensen, Naur, fru Asta Nykær, Timring, og konsulent Aksel Ammitzbøll, Skjern.

Udvalget har rettet henvendelse til en del af de personer, der har stået eller står i foreningens arbejde, om at yde et bidrag til skriftet, hvilket beredvilligt er efterkommet, og hvorfor bringes vor bedste tak.

Endvidere har vi henvendt os til en del institutioner og forretninger med tilknytning til landbruget om at yde et bidrag til dækning af udgifterne ved jubilæumsskriftets udgivelse, hvilket i stort mål er efterkommet, hvorfor der her bringes vor allerstørste tak.

I september 1963.

På Udvalgets vegne

Johs. Pedersen.

/ Aksel Ammitzbøll.

Indhold

Jens Peder Lauridsen: Et tilbageblik 11

Sørine Holdgaard: Træk af husmandsbevægelsens virke i Ringkøbing amt 15

Emanuel Vestbo: Husmændenes stilling i dag 19

Johs. Pedersen: Udstykning og tanker ved 50 års jubilæet 24

Bestyrelse og konsulenter ved 50 års jubilæet 31

Asta Nykjær: Træk fra husholdningsudvalgets arbejde 32

Dagmar Sig Steffensen: Husholdningsudvalgene i Ringkøbing amt 35

Husholdningsudvalget ved 10 års jubilæet 41

Mads Sig Steffensen: Et vendepunkt i den faglige vejledning 40

A. Ammitzbøll: Planteavlsarbejdet gennem årene 47

A. Ammitzbøll: Husdyrbruget gennem 50 år 55

K. Mølbak: Fjerkræholdet gennem 25 år 68

Vagn Å. Davidsen: Det landøkonomiske ungdomsarbejde 72

Søren Jensen: Arbejdet i oplysningsudvalget 76

Et tilbageblik

Af tidl. formand
Jens Peder Lauridsen, Tim.

Når man skal fremføre nogle betragtninger om virksomheden indenfor Ringkøbing Amts samvirkende Husmandsforeninger gennem de første 50 år, så vil det jo selvsagt blive i tiden indenfor de ca. 25 år, man selv var med i bestyrelsen, men desværre er meget af det jo gledet ud af éns erindring gennem de mange år, der er gået siden da.

Det var jo i 1913, foreningen startede med Jens Holdgaard, Ikast, som formand. Det var i begyndelsen meget små opgaver, vi kunne tage op, da medlemsbidraget ikke var mere end 15 øre pr. medlem, og da man så virkede for at få det sat op i 1 kr. pr. medlem, sikke da en storm og ballade, det virkede på generalforsamlingen, og man fik en masse skældud, både skriftligt og ved møderne i husmandsforeningerne. Heldigvis blev der dog snart ro i lejren, da man opdagede de fordele, der var ved det. Nu kunne der da komme sving i arbejdet på flere forskellige områder. Bl. a. blev konsulent C. Christensen ansat i 1919, og i 1923 ansattes C. Jacobsen, Hjerm, som havebrugskonsulent. Senere blev der valgt husholdningsudvalg med Margrethe Brokholm som første formand. Det blev dog først i 1938, man fik den første selvstændige husholdningskonsulent. Det viste sig dog, at økonomien ikke vedblivende kunne bære dette, og i nogle år var man så uden husholdningskonsulent; men ved øgede indtægter i form af mere tilskud fra staten og gaver fra pengeinstitutter kom arbejdet dog igang igen.

En styrkelse for økonomien blev det også, da man forpagtede gården Dalbjerg i Naur af jordlovsudvalget. Det blev vedtaget på en generalforsamling at forpagte gården, men da det derefter kom ud til de lokale foreninger, for at de kunne stå bagved, blev dette forkastet af mange foreninger. Den da siddende bestyrelse på 5 mand tog så selv ansvaret økonomisk. Man stiftede et lån på 50.000 kr., og bestyrelsen stod selv inde for det. Gården var ude af drift, men der blev indkøbt fornødne maskiner, besætning og sædekorn. Det var en vovelig forretning, men det gik heldigvis godt, og det skyldes ikke mindst konsulent Christensen, der blev driftsleder for gården. En del af kreaturerne ejedes af os, men desuden havde vi ca. 100 kreaturer i græs for husmændene. Der var også en god bestand af svin. Senere blev der indkøbt en del gode føl af fjordrace samt nogle gode jerseykviekalve, som senere solgtes til husmændene.

Efter 7 års forløb sluttede forpagtningen, og der blev da et pænt overskud (15.000 kr.), som overlodes til Ringkøbing Amts Husmandsforeninger.

Skulle man nævne enkelte af de ældre medlemmer, man virkede sammen med, er det naturligt først at nævne Jens Holdgaard, som jo før nævnt var formand fra starten i 1913. Senere blev han formand for såvel De samv. jyske som for De samv. danske Husmandsforeninger. Endvidere var Jens Holdgaard også en overgang medlem af landstinget (1918–24) og fra 1924 til 1932 medlem af folketinget. Han står for mig som den største fører, husmandsbevægelsen har fostret til dato. Den dag, budskabet om Jens Holdgaards død kom, blev vi husmænd i høj grad chokeret, og vi sagde til hverandre: – Hvad nu?

Men også dette fandt en god løsning, idet hans efterfølger som formand blev en god skolet husmand her fra amtet, Peder Nielsen, Tvis. Han røgtede gennem årene hvervet meget trofast og på en særdeles god måde. Han var i en årrække formand for bestyrelsen her i amtet. Han var glimrende at arbejde sammen med, man kunne altid stole på ham i alle henseender.

En anden mand, som man satte pris på og lærte meget af, var Jens Aagaard i Fjaltring. Han virkede særdeles godt i udstykningssagen. Endvidere var han meget interesseret i husdyrbruget, og på hans initiativ blev der valgt et husdyrbrugsudvalg, hvor han blev den første formand og fik sat sving i arbejdet.

Jeg vil også nævne konsulent C. Christensen, Holstebro, med hvem jeg havde et udmærket samarbejde i de 26 år, jeg var med i ledelsen, og ikke mindst i de 15 år, jeg var formand. Han var mig en uundværlig og trofast medhjælper, idet han foruden sin konsulentvirksomhed var foreningens kasserer og sekretær. Der var altid den bedste orden i de sager, han havde med at gøre, regnskabet var solidt og letfatteligt stillet op. Jeg har omtalt hans store arbejde med gården Dalbjerg, hvor han øvede et stort og godt stykke arbejde.

Jeg vil også nævne konsulent C. Jacobsen, Hjerm, som var en udmærket medhjælper og kammerat. Han gik ind på læplantningssagen med liv og lyst og øvede en stor gerning her, såvel som på havebrugets område. Når disse to ting er blevet det, det er her i Ringkøbing amt, skyldes det ikke mindst ham og forstander Henriksen, Beder. Konsulent Jacobsen var en ildnende fortaler for husmændenes idealer og forsømte ikke nogen lejlighed til at tale husmændenes sag.

Ja, der kunne være mange flere mennesker, som burde nævnes, men det fører for vidt at komme ind derpå ved denne lejlighed, men man føler stor trang til at udtrykke sin store taknemlighed for godt og behageligt samvirke i tiden, som gik med de mange forskellige opgaver. Man har jo mange gode minder fra den tid, man fartede rundt og skulle prædike om husmandsbevægelsens formål og opgaver. Det kunne være besværligt at skulle tage de mange ture i tiden før bilerne kom frem. Man skulle ofte holde forsamlingen i ånde fra kl. 7 til kl. 12 om natten. Når man så ikke kunne komme hjem om aftenen, fortsatte det tit til kl. 3–4 om natten hjemme hos formanden eller én af bestyrelsen. Nåh – men da bilerne kom frem, var det en stor lettelse, nu kunne man komme hjem om aftenen.

Til tider kunne man også blive noget mismodig over, at ens virksomhed frugtede så lidt, og man af og til blev mødt med mistillid, og når ens standsfæller svigtede egne interesser til stor skade for husmandsstanden.

Opgaverne vældede efterhånden frem, så vore pionerer måtte ansætte formål, som man i det store og hele må sige er gået i opfyldelse. Husmandsstandens faglige, økonomiske og sociale frihed er opnået i væsentlig grad. Man har et indtryk af, at i øjeblikket forstår en stor stab af husmænd sammenholdets betydning, så det borger for, at kræfterne vil blive lagt i for at virke for, at samfunds-

forholdene tilrettelægges, så der bliver ret og rimelighed i vort samfund, og der bliver tålelige levevilkår for småkårsfolk såvel i land som by. Ja, husmandsbevægelsens livsformål er jo og skal være det at virke for, at der bliver: *»Ret for alle – og uret for ingen«*.

Husmandsbevægelsens tjenere skal nu og i fremtiden virke for gode vilkår for de tusind små hjem i vort land.

Træk af husmandsbevægelsens virke i Ringkøbing amt

Af Sørine Holdgaard, Ikast.

Med nogen betænkelighed har jeg sagt ja til at levere et lille bidrag til dette jubilæumsskrift, da jeg er bange for, at jeg ikke kan gøre det så godt, som jeg gerne ville, men med den store interesse, husmandsbevægelsen har givet mig, og i taknemmelighed til sagen, har jeg gerne villet forsøge at opridse lidt af de minder, jeg har fra sagen. Gennem min mands arbejde har jeg i ca. 58 år fået min kærlighed til husmandsbevægelsen øget, og jeg vil i det følgende fremdrage minder, som tydelig står for mig om min mands arbejde, fra de første svære år og op gennem tiden, hvor bevægelsen har bevist sin levedygtighed og berettigelse.

Det var i 1906, man her i Ikast startede den første husmandsforening. Nogle få husmænd, deriblandt min mand, samledes om at starte en forening her. Tilslutningen var ikke overbevisende, idet der kun var 19 mand til at begynde med; senere voksede denne forening op til at have omkring 100 medlemmer.

Jens Holdgaard var ikke den første formand. Der mødte foreningen megen modgang i den første tid, fra mange sider ankede man over, at husmændene nu ville organisere sig, hvilken ret havde man til det, var de tanker, der kom til orde.

Efter to års forløb blev Jens Holdgaard formand for Ikast Husmandsforening, og han var fra starten en ildnende fortaler for

husmændenes ret, han kunne også svare igen på talen fra landboforeningerne, der ikke mente, at husmandsbevægelsen havde nogen berettigelse. Da man sagde til ham, hvad vil I, som ikke landboforeningerne gør, svarede han frank og frejdig: »Vi vil grave et spadestik dybere.«

Fra 1908–1916 var han formand for Ringkøbing Amts Husmandsforeninger og i 1910 i bestyrelsen for De jyske Husmandsforeninger, senere også formand. Og senere som bekendt også formand for De danske Husmandsforeninger.

Det var særlig i begyndelsen svært at indordne sig under de mange rejser m. v., det førte med sig. Vi sad i små kår og havde egentlig ikke råd til at undvære vores far hjemme, men det blev så vore to drenge og mig, der måtte ordne det derhjemme. Også det at savne vores far derhjemme føltes som et pres, og jeg tror ikke, jeg støttede ham så meget, som han fortjente, i den første svære tid. Men så skete der det forunderlige, at jeg kom med på en husmandsrejse, som varede i fem dage; det blev en afgørende ting for mit syn på min mands arbejde, fra nu af indså jeg værdierne i hans arbejde og søgte at støtte ham til at nå de mange mål, han skimtede forude.

Denne husmandskone-rejse, jeg oplevede, glemmer jeg aldrig, og jeg tror, at netop denne sag har gavnet husmandsbevægelsen uendelig meget, dette at man kom ud og oplevede vort skønne land mellem ligestillede, gav inspiration til arbejdet igen derhjemme. Senere har jeg været rejseførere for flere hold husmandskoner, det var gerne 3-dages rejser, det var dejlige dage med mange skønne minder.

Det, som særlig interesserede min mand, var udstykningssagen, som skulle skaffe jord til flest mulige unge, der gerne ville blive ved landbruget, således »at de hundred tusind hjem skulle smykke vort land.«

Husmændenes digtere, Johan Skjoldborg og Jeppe Aakjær, stod Jens Holdgaards hjerte nær, fordi netop de to fandt noget, som klingede i husmændenes ører og hjerter.

Som årene gik, fik min mand mere og mere arbejde lagt over på sig, både i husmandsbevægelsen, men også med sit rigsdagsarbejde, og jeg var ofte bange for, at han ikke kunne blive ved at holde til det. Jeg opfordrede ham til at sige noget af arbejdet fra sig, idet jeg mente, at husmændene var bedre tjent med, at han kunne holde længere. Jeg fik da gerne dette svar: »Jeg bestiller jo ikke noget,«

og sluttede gerne med at sige: »Jeg vil hellere slides op end ruste op.«

Husmandsbevægelsen blev Jens Holdgaards liv. Han, der ikke havde nogen særlig skoleuddannelse, kun en sparsom skolegang i folkeskolen, voksede med sit arbejde. Støttet af en sund fornuft og ærligt arbejde – og med erfaringer fra det praktiske liv i arbejdet ved landbruget og gennem kommunalpolitikken – nåede en af husmandsbevægelsens varmeste forkæmpere at tale også deres sag på Christiansborg.

En af de ting, som gjorde, at min mand altid følte sig stærk og sikker på rigtigheden af det arbejde, der blev gjort i husmandsbevægelsen, var hans urokkelige tro på sagen. Ærlighed og åndelig kraft, som han selv var besjælet af, ville han gerne bringe videre til sine standsfæller, da han ikke var i tvivl om, at netop disse ting var en betingelse for lykkelige hjem.

I Jens Holdgaards efterladenskaber fandtes nogle notater til vejledning i et foredrag, han skulle holde i en husmandsforening. Man aner foredragets sigte, når man læser disse små notater, som jeg gengiver nogle af her. Man aner, hvad der rørte sig i bevægelsen, ting, som også har gyldighed i dag.

Om husmandsbevægelsen og hjemmene hedder det:

De tusind hjems lykke er landets lykke, derfor er kernen i bevægelsen at arbejde for de manges lykke i egne bedrifter – og modarbejde kræfter, som vil forstyrre denne lykke.

Videre i støttepunkterne nævnes:

Landøkonomiske arbejder, dygtiggørelse, husdyrbruget og andre økonomiske opgaver. Udstykning m. v. Hæmme og modvirke de stærke drikke. Mandens fraværelse fra hjemmet, kvinden og husmandsrejserne.

Og som noget kendetegnende for Jens Holdgaard slutter disse støttepunkter med at fortælle, at man ikke alene må lade sig opsluge af arbejdet, men at man også husker på, at der er noget højere og større, et åndeligt liv, som man ikke må glemme eller forsømme, men også leve et samliv med den levende Gud, først da kan man skabe det lykkeligste liv på jorden. Og først da har man skabt lykke i de tusinde små hjem ud over landet.

Her sluttede notaterne med henvisning til to vers fra Jens Poulsens sang i Husmandssangbogen, og når min mand sang med på disse, var han altid synlig bevæget.

Versene:

Ej lykken altid bor i gyldne sale,
den daler også ned i bondevrå,
og sundheds sol kan husmands kinder male
med friheds lød i hytter lave, grå.
Når fliden bor med sparsomhed ved side,
og nøjsomt sind bevarer panden glat,
når last og drik forbi får lov at skride,
en sten der er til lykkens tempel sat.

Når dagligt brød der sættes frem på bordet,
og tøj der virkes til hver nøgen krop,
når hver i huset øver ret gudsordet,
og dagligt bøn går for Guds trone op,
da bygges sten på sten i husmands hytte,
og lykkens tempel står da trygt og tro,
da vil man ej med gyldne sale bytte,
men takke Gud for husmands lille bo.

Dette skal da være mit jubilæumsønske, at husmandsbevægelsen også fremover må have det sigte: at skabe lykke i de mange hjem, og at åndelig ballast må være med til at styrke en lykkelig fremtid, også blandt de landbrug og disses udøvere, som sammen gør et arbejde, der gavner og tjener alle i vores samfund. Der er stadig brug for danske husmænd og en husmandsbevægelse. »De, som vil grave et spadestik dybere.«

Husmændenes stilling i dag

Af Emanuel Vestbo, Tarm.

Når vi ser på vor bevægelses historie (hvor kort den end kan synes at være), kan man kun blive opfyldt af respekt for den generation, eller halvanden om man vil, der startede og videreførte den, helt op til anden verdenskrigs afslutning. Den hurtige vækst, medlemsmæssigt, de mange afgørelser, der skulle træffes under stærkt vekslende vilkår, både menneskeligt og økonomisk, der *måtte* komme under to verdenskrige og en mellemkrigsperiode.

Stående med et vidt spændende program, hvis ideale islæt blev et bannermærke, mere end praktisering, formåede disse ledere at tage rigtige standpunkter i de stærkt vekslende situationer, så der skabtes en position af så stort omfang, at fremtidig dansk historie ikke kan skrives, uden at husmandsbevægelsens påvirkning, folkeligt såvel som økonomisk, berøres.

Hvad så i dag?

Noget af det første, som let falder i tankerne, er dette, at jo mere der nåes af de mål, man har sat sig, des vanskeligere vil det være at bevare sammenholdet. Men det er noget generelt.

Ser vi på andelsbevægelsen (som vore medlemmer har følt sig stærkt knyttet til), har man en ligeløbende udvikling, med vanskeligheder med at fastholde adskillige medlemmer, hvis økonomiske stabilitet – under givne økonomiske vilkår – *andelsbevægelsen har sikret.*

Den enkelte mindre jordbrugers indstilling – såvel som andre jordbrugeres – er præget af den usikkerhed i vurderingen, der altid vil være til stede i en periode, hvor udviklingen både teknisk og videnskabeligt foregår i hurtige ryk, som selvfølgelig medfører ændringer i bl. a. forarbejdnings- og afsætningsformer i så stærkt tempo, at lederne vanskeligt kan følge med. – Hvor langt sværere vil det så ikke være for den enkelte bruger?

Hertil kommer den skævhed i indtægtsfordelingen, som har kendetegnet vor økonomiske samfundsudvikling herhjemme den sidste halve snes år, hvor andre befolkningsgrupper har formået, så nogenlunde, indtægtsmæssigt at holde trit med inflationen, medens landbrugets udøvere var afskåret herfra. Vi kunne kun gennem *produktionsforøgelse* søge at afbøde de værste følger af den forfordeling, som fandt sted. Derfor er det forståeligt, at landbrugerne blev modtagelige for den *fejlvurdering*, at vi skulle beskæftige os med tanker om en *produktionsbegrænsning*. Det vil føre for vidt her at redegøre for denne del af udviklingen, vi kan blot konstatere, at tanken om produktionsbegrænsning, ved at blive fremført atter og atter, stadig huserer, selv hos mennesker, som burde have forudsætning for at kunne forstå det økonomisk stagnerende heri, fordi produktionsbegrænsning ikke automatisk giver varige højere priser.

Der er kun én vej for *ethvert* erhverv såvel som for den enkelte: at producere, forarbejde og afsætte varer i en sådan kvalitet og tilstand, at den *bedre* kan sælges end andre lignende varer. Til det sidste hører naturligvis alt det, der kan samles under begrebet: Absolut dygtige forretningsfolk. Dette giver produktionsforøgelse.

Én betingelse skal også være der: Lige *vilkår* med øvrige erhverv. Det vil sige, at andre erhverv herhjemme ikke må være beskyttet ved told, importbegrænsninger eller anden form for beskyttelse. Så længe, der opretholdes noget af dette, *har landbruget ret til afbødende foranstaltninger herover for*. At disse foranstaltninger, alle forhold taget i betragtning, vel burde have haft en anden udformning end sket er, så *vi* ikke havde bidraget til omkostningsstigningerne, må vel skyldes erhvervets – og dermed også vor – svigtende evne til at vurdere udviklingen rigtig.

Når der for et erhverv således kan konstateres, dels en række fejlvurderinger, dels begåede uretfærdigheder overfor erhvervet, vil der altid være tilbøjelighed til – om muligt – at finde frem til en *syndebuk* for alt dette indenfor erhvervet. At man her har valgt

husmandsforeningerne, kan kun have sin årsag i det forhold, at vi – trods eventuelle andre fejltagelser – har erkendt og *hævdet,* bl. a. *at* produktionsbegrænsning var forkert, særlig hvis den ikke var så godt som international. – Og tænker man sig dette sidste konsekvent gennemført, er det helt tåbeligt, så længe ca. 3/4 af jordens befolkning ikke får nok at spise. *At landbrugets* strukturændringer, i første række, ligger på helt andre områder end *brugsstørrelsen.* Det vil sige på det før nævnte, kvalitet, forarbejdning og afsætning. *At* vi, *før* den øvrige del af landbruget, som organisation, har haft øje for og gjort opmærksom på, at landbruget hurtigt måtte indrette sig overfor de bestræbelser, der finder sted med hensyn til at koncentrere råvarer, forarbejdning og afsætning under ét, gennem dygtig foretagsomhed sammen med stor kapitalindsats, *på privat initiativ. At* vi har gjort opmærksom på, at *prioritetsforholdene måtte* forbedres, bl. a. fordi landbruget er et, kapitalmæssigt, *langsomt* omsættende erhverv. Det skulle synes letfatteligt, at vi *må* have bedre finansieringsvilkår end så mange andre erhverv, når disse kan omsætte den investerede kapital flere gange i løbet af et år, medens vi skal være dygtige, om vi omsætter den investerede kapital i løbet af 2 á 3 år. Det sidste giver stor følsomhed overfor rentehøjde og placerer os som et erhverv, der bliver sidst og dårligst finansieret.

Disse standpunkter, som henholdsvis har øjeblikkelig og varig betydning, er ikke alle så let påviselige som krav om højere pris og »priser i takt med pristallet«, *derfor* har vi været udsat for adskillige fejlagtige angreb. At landbruget iøvrigt, lidt efter lidt, *godkender* vore synspunkter, simpelt hen bliver nødt til det, er en anden sag, men det vil antagelig ikke ske med henvisning til, at *vi* har gjort opmærksom på det – i tide.

Skal jeg, på grundlag af det her anførte, og på baggrund af hele situationen, gøre husmandsbevægelsens stilling op, må vi gøre os klart, at megen misforståelse, også indenfor vore egne rækker, har medvirket til, at det er lykkedes andre kredse, både i og udenfor landbruget, at bringe os i modvind. At vort medlemstal har været nedadgående, skyldes måske nok – for en del – dette, men tillige, at nedlægning af tusinder af små ejendomme medfører medlemstab, mere hos os end andre steder. Dertil kommer, at det er en noget udbredt opfattelse i landbruget, at bare man har alle samlet i én organisation, så er alle problemer klaret. At en sådan opfattelse er

forkert, er en sag for sig. Opgaverne, der skal løses – og der er adskillige, nogle meget vigtige – vil ikke klares *bedre* af den grund, fordi det i en stor samlet organisation er lettere at undertrykke standpunkter, som er rigtige og derfor burde gennemføres. Indbyrdes rivalisering i et erhverv kan kun sinke opgavernes rette løsning.

Jeg er glad for at kunne fastslå, at vi, som organisation, i min tid som formand for de jyske husmænd, ikke har *angrebet* andre organisationer, men jeg har – desværre – været henvist til, nu og da, at måtte tilbagevise ubegrundede angreb fra anden side.

Vor stilling nu, og fremefter, må fortsat være at arbejde for, hvad jeg i det foran nævnte har berørt. Vi må også understrege, at familiebruget, som vi betegner det: En brugsstørrelse, drevet intensivt, så et par unge mennesker selv kan overkomme arbejdet, altså *uafhængig af fremmed fast medhjælp,* ikke kan undværes i den danske samfundsøkonomi.

Det er givet, at en formindskelse af disse vil medføre en tilsvarende formindskelse af det almindelige gårdbrug, fordi der ikke kan skaffes medhjælpere. Omvendt vil tilstedeværelse af tusinder af familiebrug medføre behov for lærepladser til de unge fra vore hjem, som vil blive ved erhvervet og dermed løse medhjælperproblemet på gårdene.

Som organisation mener jeg, vi har passeret bølgedalen. Vor medlemstilbagegang er nogenlunde på højde med det antal mindre ejendomme, som er nedlagt. Vore opgaver er, og bliver, at øge oplysningsarbejdet, både fagligt og folkeligt. Vi står rede hertil. Med driftsvejledningsarbejdet, maskinfællesskaber, øget og centraliseret regnskabsarbejde sammenholdt med de omtalte fællesopgaver for landbruget, er mulighederne til stede for at kunne skabe fremgang og interesse for vort arbejde og dermed øget medlemstilgang. Naturligvis er det vor sag fremdeles at påvise, f. eks. hvor fejlagtig den bestående kornordning er, i stedet for – hvis det er nødvendigt – at støtte det kornsælgende landbrug direkte, som vi har foreslået det.

Ved dette vort arbejde vil der oparbejdes forståelse af vor brugsstørrelses nødvendige tilstedeværelse og dermed banes vej for en jordlovgivning, der tager mere sigte på at sikre den danske jord for danske landbrugere, end på at samle jorden på forholdsvis få hænder. Det sidste har vi erfaring for resultatet af, blot ved at læse lidt historie.

Endelig er der stadig flere af vore kollegaer – både større og mindre! – der deltager i oplysningsforbundet »Landbo-Forum«s arbejde og kurser. Sammen med vort oplysningsarbejde iøvrigt fastholder vi noget absolut nødvendigt: At den personlige udvikling plejes i takt med den økonomiske udvikling, så mennesket får mulighed for at magte den økonomiske udvikling – og ikke modsat.

Udstykning og tanker ved 50 års jubilæet

Af Johs. Pedersen, No.

Det vil være ret naturligt ved Ringkøbing Amts. samv. Husmandsforeningers 50 års jubilæum at lade tankerne gå tilbage. Tiden omkring det sidste århundredskifte var på flere områder en brydnings- og gæringstid. Husmandsbevægelsen blev født på dette århundreds tærskel, og det politiske systemskifte, der flyttede tyngdepunktet i dansk politik fra konservatisme over til venstre og bondestanden, blev fuldbyrdet omkring den tid, da hundredårstallet skiftede.

Det politiske skifte bragte en frisk demokratisk luftning med sig, hvor det, der hidtil havde haft de slettest mulige livsvilkår, levede op og antog klarere og fastere former.

Således gik det også med jordspørgsmålet. Det første famlende forsøg, som den konservative regering ved gennemførelse af loven af 1899 om jord til landarbejdere havde gjort, tilfredsstillede ikke de krav, som man fra et demokratisk synspunkt stillede til en jordreform, og derfor åndede venner af en virkelig betydende jordreform lettet op den dag, da det spurgtes ud over landet, at et nyt demokratisk styre havde grebet regeringens tøjler.

»*Danmarks jord for Danmarks folk!*« Det var et af de slagord, der fødtes i den tid, og som husmanden burde tænke noget mere over – nu ved 50-års jubilæet.

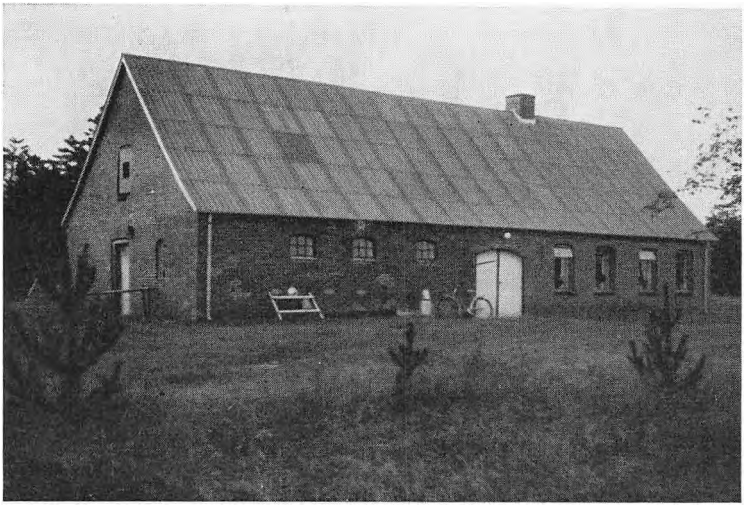

Ældre husmandsbrug i een længe.

Om udstykningen her i amtet skal kort nævnes, at der er 1520 ejendomme med statslån her i amtet. Der er desuden ydet supplementslån til mange ejendomme. Sønder Vium udstykningen er den største udstykning, der har fundet sted her med sine 57 ejendomme. Denne udstykning foregik i tiden 1954–58, ihvertfald i det væsentlige. Vester Grene i Hoven er på ca. 20 ejendomme og blev udført i årene lige umiddelbart før. Desuden nævnes Gudumlund med 12 ejendomme, Rom flyveplads også med 12, Dalbjerg og Kjærgård 13 ejendomme. Af ældre udstykninger kan nævnes Tanderupkjær ved Snejbjerg, Slumstrup ved Skjern og Højby i Borris. Denne er også én af de største, der har været, og blev udført over et ret langt åremål, nemlig i tiden fra i 1920–erne til op mod 1940. Siden er der kommet nogle flere ejendomme til, men det ligger uden for den egentlige Højbyudstykning. Langt de fleste af disse udstykninger, hvorom mange udbryder, når de ser dem, at de pryder vort land, er udført, hvor der før var hede. Enkelte af disse var på opdyrket jord, det gælder bl. a. Tanderupkjær og Slumstrup. Den sidste, der er gennemført, er Fjelstrup, hvortil der knytter sig det særlige, at her har De samvirkende jyske Husmandsforeninger lige fra starten ydet en meget intensiv konsulenttjeneste.

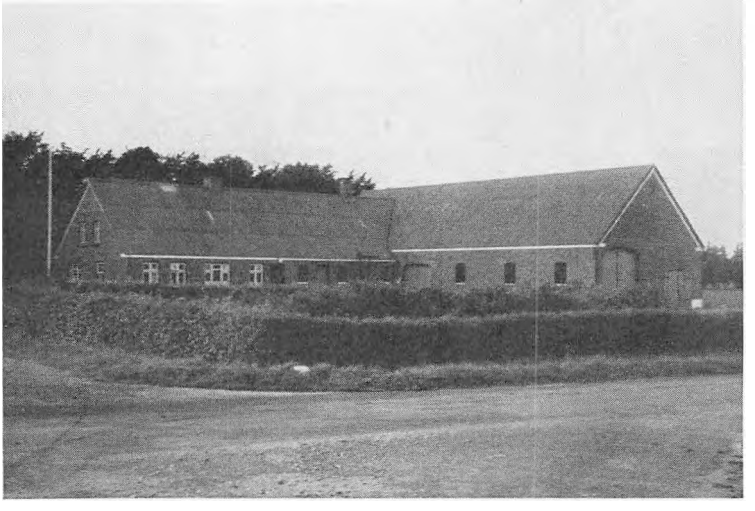

Statshusmandsbrug fra ca. 1930.

At der er begået fejl ved forskellige udstykninger, kan jo ikke undgås. Dette har formanden for De jyske Husmandsforeninger, der tillige er formand for Jysk Landvinding, Emanuel Vestbo søgt at råde bod på, bl. a. ved det, der er foretaget i Fjelstrup. Der skal blot henvises til udstillingen »En ny tids bonde« og hele det driftsøkonomiarbejde, der gennemføres indenfor dette område, og som kan være et forbillede for andre.

En ting, der også har hjulpet husmændene, og som vi skal være taknemlige for, er at vi for ca. 23 år siden fik indkøbsforeningen for mindre jordbrugere til afløsning af de gamle driftslåneforeninger. Ringkøbing Amts Indkøbsforening har nu over 2 mill. kr. udlånt til sine medlemmer, uden der i de 23 år har været nævneværdigt tab, takket være først den gamle driftsleder konsulent C. Christensen, Holstebro, og nu Konsulent A. Ammitzbøll, Skjern, som har haft en vis evne til at få det hele til at glide.

Der er under den nye lov om indkøbsforeningerne mulighed for at låne ud til fællesmekanisering. Dette administreres under De samv. Indkøbsforeninger i København med Jørgen Pedersen som

Type af statshusmandsbrug, ca. 1955–60.

sekretær og konsulent Duedal Pedersen, Rønde, som driftsleder og vejleder for oprettelse af maskinfællesskaber. Det vil komme for vidt at omtale hele gangen i dette, men blot henvise til, at ude i Fjelstrup er fællesmekaniseringen i god gang. Det samme gælder i Vester Grene i Hoven, hvor man nu også er startet. Det er mit indtryk, at de yngre landmænd har mere forståelse af fællesmekaniseringen. End de ældre har det. Vi venter her i amtet, at den begyndelse, der er gjort de to steder med fællesmekanisering af alle landbrugsmaskiner, må brede sig ud over hele amtet til aflastning af den stramme økonomi, der let kan blive i de mindre ejendomme, hvis hver enkelt skal have alle de dyre maskiner selv.

Ligesom indkøbsforeningen har haft sin betydning til hjælp ved indkøb af maskiner, således har den ikke haft mindre betydning for hjælp ved anskaffelse af besætning. Der har gennem de to driftsledere været gjort meget for, at det var gode dyr, der blev givet lån til. I 1919 blev konsulent C. Christensen ansat som eneste konsulent og virkede med et meget alsidigt konsulentarbejde og havde som sådan, da han i 1940 blev driftsleder for indkøbsforeningen, de

Nyere type af statshusmandsbrug, ca. 1960.

bedst mulige betingelser for at finde gode dyr, såvel kreaturer som heste. Som omtalt andetsteds ansattes der i 40-erne flere konsulenter, der også virkede som alsidige konsulenter.

I 1956 ansattes den nuværende husdyrbrugskonsulent Aksel Ammitzbøll, der selv om han er husdyrbrugskonsulent udfører et alsidigt arbejde; der skal nævnes hesteavl, kvægavl samt nu det meget omfattende arbejde med svineavlen, der udføres i fællesskab med landboforeningen. Ved oprettelsen af den nye svineforsøgsstation Vest, der blev indviet den 3. september i år og er bygget af amtets 5 slagterier i samarbejde med landbo- og husmandsforeningerne, blev A. Ammitzbøll forsøgsleder ved denne. Fra 1961 er konsulent Mads Hansen, Tarm, ansat som medhjælper ved husdyrbrugsarbejdet i amtsforeningen.

Oprettelsen af demonstrationsbrug og driftsvejledningskredse, som er omtalt andetsteds, er det sidste skud, der bør lægges mærke til. Det har haft og vil få endnu større betydning fremefter. Resultater herfra kunne bl. a. ses på Fjelstrupudstillingen i år.

Regnskabskonsulent
J. P. Yderstræde, Kibæk.

Regnskabsarbejdet er taget op i samarbejde med Ribe Amts Husmandsforeninger og sorterer under regnskabscentralen i Kibæk under konsulent J. P. Yderstrædes ledelse.

Det er store fremskridt, der er sket i de 50 år, De samvirkende Husmandsforeninger har virket. Når man tænker på, at foreningen, der blev stiftet den 13. september 1913 og fik sin første konsulent 1919, i dag har ansat 14 konsulenter rundt i amtet enten som amts- eller som kredskonsulenter, må man undres over denne udvikling.

Der er i øjeblikket 91 husmandsforeninger og 12 kredsforeninger med ialt ca. 4000 medlemmer. Der må vel også ved en lejlighed som denne gøres opmærksom på, at der her fra Ringkøbing amt har været tre, der er blevet formænd i De samv. jyske Husmandsforeninger, nemlig Jens Holdgaard, Ikast, Peder Nielsen, Tvis, og nu Emanuel Vestbo, Tarm.

Igennem de 50 år har der været følgende 5 formænd:

Jens Holdgaard, Ikast.

Kr. Thoustrup, Mejrup.

Jens Peder Lauridsen, Tim.

Emanuel Vestbo, Tarm.

Johs. Pedersen, Røgind.

Mange har løftet i flok på de opgaver, der har været, og de mål, der er nået, er et resultat af dette arbejde for at føre den danske husmand fremad materielt, socialt og kulturelt. Tiden viser, at arbejdet ikke har været udført forgæves.

Den danske husmandsbevægelse har gennem sit arbejde i de forløbne 50 år sat sig en milepæl, som bevægelsen helt og fuldt kan være bekendt, og som lover godt for fremskridt og udvikling i den kommende tid. Her har bondestanden noget at værne.

Bestyrelse og konsulenter 1963.
Stående fra venstre: Mads Hansen, Tarm. Søren Jensen, Vostrup. Ketty Mangaard, Holstebro.
Kr. Nielsen, Kibæk. Kr. Møller, Houe. Asta Nykjær, Timring. Vilh. Nielsen, Sahl. Mads Sig Steffensen, Naur.
Siddende: Aksel Ammitzbøll, Skjern. Johs. Pedersen. No (Formand). J. P. Yderstræde, Kibæk.

Træk fra husholdningsudvalgets arbejde

Af Asta Nykjær, Timring.

I jubilæumsåret 1963 for Ringkøbing Amts samvirkende Husmandsforeninger er det lige 25 år siden, husholdningsudvalget blev nedsat efter megen diskussion og prøven på at få kvinderne gjort interesserede i oplysningsarbejde, der vedrører hjemmene.

I 1936 forelå en skrivelse fra De samvirkende jyske Husmandsforeninger, at man ønskede et møde med konsulent frk. Wisbech Pedersen. Mødet skulle afholdes i Herning den 9. april, hvortil der fra Århus var sendt 50 kr. til kaffe og rejseudgifter til deltagere i mødet – men mændene var meget betænkelige ved, om Wisbech Pedersen kunne få arbejde nok i hele Jylland, ellers kunne hun måske få noget kontorarbejde i De samv. jyske Husmandsforeninger i Århus. Det er bare 25 år siden.

1937 var man stadig ikke kommet sagen nærmere, man henlagde afgørelsen et år endnu – man skrev: »... hvis det kan lykkes gennemført, så den økonomiske side kan være i orden, så kan det blive til gavn og glæde for medlemmerne. Vi finder derfor anledning til at spørge, om der ude i kredsene er så stor og almindelig interesse for sagen, at der kan påregnes f. eks. 25 øres kontingentforhøjelse pr. medlem årlig til sagens gennemførelse.

1938 tog bestyrelsen for Ringkøbing Amts samv. Husmandsforeninger selv ansvaret for ansættelse af en husholdningskonsulent,

frk. Søndergaard, Hammerum, foreløbig for et år til en løn af 1500 kr., som man regnede med skulle fremskaffes således: 10 kr. for foredrag eller kursus samt halvdelen af rejseudgifterne, hvilket man regnede med ville andrage 750 kr. + statstilskud 750 kr. = ialt 1500 kr. – Og dermed var ledelsen givet til husmandsforeningernes kvinder selv.

Det første udvalg bestod af Margrethe Brokholm, Trabjerg, Agnethe Maagaard, Bonnet, Kirstine Serup, Studsgård, Maren Thomsen, Hoven, Nora Pedersen, Grønbjerg.

Udvalget samledes en gang årlig for at lægge arbejdsplan, der de første år udelukkende bestod af maddemonstrationer og enkelte kjolesyningskursus.

Så kom krigen 1940, men man var enige om, at arbejdet skulle holdes i gang trods de mange restriktioner og manglen på fødevarer, petroleum og andre nødvendige ting, men det gav også mere sammenhold; man indså, at der var brug for meget mere viden for at klare rationeringen på den bedste måde. Man var mere hårdfør den gang, da kunne man cykle eller gå langt for at nå et koldt forsamlingshus, medbringende rationeringsmærker til de fornødne varer til demonstrationen og den traditionelle kaffe. Men dengang som nu stod og faldt arbejdet med en dygtig konsulent.

I 1944 sagde konsulent Søndergård sin stilling op af helbredshensyn.

Jeg synes også, jeg lige må nævne den 5. maj 1945, den største og mærkeligste dag, vor generation har oplevet, i taknemmelig erindring om, hvad vi blev skånet for.

Så kom der en sløj tid. Man havde ingen fast konsulent før 1949, men så kom der fornyet gang i arbejdet, og det er stadig demonstrationernes tid. Der står, at der er afholdt 49 kursus med 1054 deltagere. Der begyndtes at skrives om amtsmøder og husmoderdage, begge dele meget dårlig tilsluttet, men for 25 år siden var der også meget mere brug for undervisning i husførelse, det var særlig henkogning, syltning og bagning – nu har vi jo let adgang til undervisning på vore skoler efter den nye undervisningslov. Vi må heller ikke glemme vore demonstrationskøkkener, hvor vi kan se og lære alt om de forskellige større og mindre maskiner.

Det er ikke noget nyt fra min side, når jeg siger, at det er det lokale arbejde og konsulenterne, der bærer vort husholdningsar-

bejde – men når trådene samles, og det skal de, må vi regne med større enheder og kontorerne.

Vi kan vist sige om vort arbejde fremover, at det går i retning af mere hjemmekonsulentarbejde på bekostning af demonstrationerne. Vejledning om køb af de rigtige redskaber, indretning af køkkener – hele boligens indretning, kan vore konsulenter give råd i den rigtige retning; alt gratis, når vi står i vor forening.

Vi skulle få mere tid til at følge med i tidens mange problemer, i en verden der i dag er mindre end nogensinde. Der er mange fordele ved vor foreningsform, som giver os tilknytning til andre mennesker tværs over racer og landegrænser kan vi række hinanden hånden – vi nærer de samme ønsker om fred og fordragelighed for vore hjem – men vore problemer bliver små i forhold til mange andre landes – den menneskelige forståelse er stadigvæk det vigtigste.

Husholdningsudvalgene i Ringkøbing amt

Af Dagmar Sig Steffensen, Navr.

Medens det i 1963 er 50 år siden Ringkøbing Amts samv. Husmandsforeninger blev stiftet, så er det 25 år siden husholdningsudvalget blev dannet for Ringkøbing amt.

Vel havde der rundt omkring i de lokale husmandsforeninger været en del husholdningsarbejde igang, men i 1938 blev arbejdet samlet i amtet. – Det tyvende århundrede er bleven kaldt for kvindernes århundrede, og det kan vel ikke bortforklares, at der for kvindernes vedkommende er sket store ændringer i retning af større selvstændighed og indflydelse på mangfoldige områder, som forhen har været forbeholdt mændene.

Alene dette, at kvinderne i 1915 fik stemmeret, førte med sig en trang til selvstændighed – også på andre områder.

Også dette gjaldt husholdningsarbejdet og dermed alle de forskellige ting som husmoderen i hjemmene må beskæftige sig med. Ikke mindst for kvinderne i husmandshjemmene, som i det daglige måtte deltage i arbejdet i mark, stald og have foruden dette at passe husholdning og børn, måtte det volde store vanskeligheder at arbejde selvstændig i foreningsarbejde, deltage i møder og fremsætte sine meninger fra en talerstol.

Husmandsforeningernes husholdningsudvalg arbejder i tilknytning til husmandsforeningerne, således er udvalgsformændene i al-

Køkken ...
med alt »tilbehør«.

mindelighed selvskrevet medlem af mændenes bestyrelse og kan også der øve sin indflydelse.

Opgaven for husholdningsudvalgene har dog været langt mere vidtforgrenet og omfattende end de af mændene nedsatte udvalg, netop fordi der er så umådelig mange opgaver som kvinderne bedre kan løse end mændene og derfor hidtil har været forsømt. Disse opgaver trænger sig på og kræver sin løsning.

Husholdningsudvalgene er bygget op i lighed med de ægyptiske pyramider. Fundamentet er sogneudvalgene og her er den største opgave at få netop de husmødre med, som trænger hårdest til at komme hjemmefra. Sogneforeningerne er samlet i større kredse, som så igen er samlet i en amtssammenslutning. Derefter landsdelsudvalg og endelig landsudvalg, som omfatter hele landet.

Sammen med kvinder fra andre lignende kvindeudvalg deltager man i mange store organisationer – også internationale. Der kan således nævnes Statens forbrugerråd, Statens husholdningsudvalg, Nordens landbokvinder og Sammenslutningen af verdens landbokvinder og mange flere.

Amterne, landsdels- og landsudvalgene har alle selvstændige kvindelige konsulenter. Det gælder for Ringkøbing amt – som for de

Konsulent Ketty Mangaard, Holstebro.

øvrige amter, at det var først, da man fik ansat de kvindelige husholdningskonsulenter i amterne, at der kom system i både det faglige arbejde og organisationsarbejdet. Den første konsulent, der ansattes i Ringkøbing amt, var Tove Pedersen, som senere blev gift med amtsfjerkrækonsulent K. Mølbak. Tove Mølbak virkede som husholdningskonsulent i fem år. Hun virkede meget inspirerende og fik ved dygtigt arbejde sat gang i kredsene rundt omkring i amtet. Tove Mølbak efterfulgtes af Marie Ladekarl, som fortsatte arbejdet i samme gode spor. Marie Ladekarl blev senere gift med ungdomskonsulent Vestergaard, som først virkede i Hjørring, men nu er ansat i Vejle amt.

Marie Ladekarl virkede her i amtet i fire år og efterfulgtes af Marie Pilgaard fra Viborg. Hun havde virket som konsulent i Odense før hun kom her til amtet. At arbejdet i Ringkøbing amt har været godt, fremgår jo af den kendsgerning, at efter godt 3 års virke her i amtet, sendte De samv. jydske Husmandsforeninger bud efter hende til at beklæde posten som chefkonsulent i Århus.

Den nuværende konsulent er frk. K. Mangaard. Frk. Mangaard er fra Sjælland og har forhen virket på flere skoler, og så fjernt som i Grønland har hun virket som skoleleder. Med frisk mod og energi tager hun fat på arbejdet fremover.

Det var vel nok sværest i de første år, da der skulle begyndes helt forfra, med Tove Mølbak, som nu er faglærerinde i to centralskoler, formåede at få lagt plan i arbejdet, som derefter er fulgt op af de senere husholdningslærerinder.

Amtet har ikke været heldig med, at beholde konsulenterne i samme plads for en længere årrække ad gangen. Til gengæld har amtet været umådelig heldig med at have dygtige konsulenter, hvad der ofte er givet udtryk for fra andre landsdele. Dette har også sat sit tydelige spor i amtets husholdningsarbejde.

Det vil føre for vidt her at omtale i enkeltheder det vidtforgrenede arbejde, husholdningsudvalgene har taget op. Dog kan nævnes, at i 1961 var det samlede antal deltagere ved demonstrationer, kursus, sykursus, kursus for unge piger m. m. 4746 deltagere.

Endvidere kan nævnes de årlige husmoderstævner, som holdes på de forskellige skoler. Disse stævner samler fra 600 til 1600 deltagere. Her holdes gode foredrag og arrangeres underholdning af forskellig art.

Fra 1938 til 1948 var Magrethe Brokholm, Trabjerg, udvalgets formand. Derefter tiltrådte Dorthea Sand Jensen, Snejbjerg, formandsposten i to år. I 1950 valgtes Dagmar Sig Steffensen som formand og i 1956 blev Karen Knudsen valgt. I 1960 valgtes så den nuværende formand Asta Nykjær, Timring. Som kasserer i husholdningsudvalget har Magrethe Jespersen, Herborg, fungeret i hele nævnte periode.

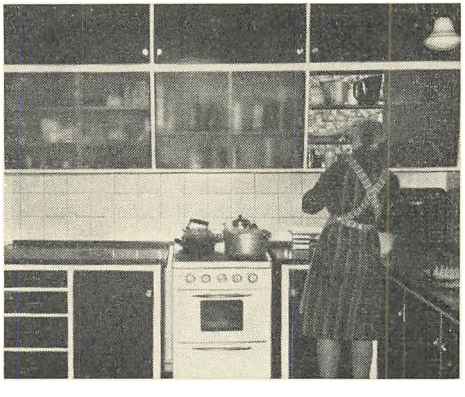

Moderne indrettet køkken.

Husholdningsudvalg og konsulent 1963.
Fra venster, bagerste række: Marie Emborg, Hjerm. Mathilde Nielsen, Haderup.
Forreste række: Asta Nykjær, Timring, Margrethe Jespersen, Herborg. Konsulent Ketty Mangaard, Holstebro.
Medlem af udvalget, Minna Jeppesen, Tim, er ikke med på billedet.

Et vendepunkt i den faglige vejledning

Af Mads Sig Steffensen.

I den første udtalelse, der offentlig har lydt fra danske husmænd – den berømte »Køgeresolution« af 8. nov. 1902, står der til indledning: »At, da husmandsbruget som selvstændig driftsform beviselig er den fordelagtigste form for landbrug, såvel for samfundet som for den enkelte, og derfor kan ventes at blive den almindeligste (og i fremtiden mulig den eneste) driftsform for dansk landbrug, kan husmandssagens udvikling ikke væsentlig bygges på bidrag fra staten eller andre samfundsklasser, eller på lignende undtagelsesregler, men kun derpå, at husmandsklassens lige retsstilling med de øvrige samfundsklassers fuldt ud anerkendes gennem lovgivningen.«

Det var troen på – og viljen til at kunne klare sig i konkurrencen med andre befolkningsklasser, når dette var meget afgørende – husmændene fik deres ligeret.

Derfor fik husmandsbevægelsens program både en faglig – og en socialpolitisk linie.

Det stod allerede dengang husmandspionererne klart, at selv om den faglige dygtiggørelse ubetinget skulle være det første programpunkt, så kunne dette ikke slå til, idet andre samfundsgrupper kunne udnytte husmændenes faglige dygtiggørelse til deres fordel.

Derfor udformede den danske husmandsbevægelse et socialpolitisk program, hvor ligeretten for alle er sat som målet.

Husmændenes programpunkt »om jordspørgsmålets rette løsning« er blevet mere aktuelt nu i 1963 end nogensinde. Handelens frigørelse, som også står i husmændenes program, synes nu i den vestlige verden at vinde forståelse.

Det første punkt – den faglige dygtiggørelse, møder ikke modstand fra anden side. Den kan kun møde anerkendelse.

Helt anderledes forholder det sig med den socialpolitiske, her befinder man sig på et farligt område, idet de monopolagtige særinteresser her har så stor magt og indflydelse og ikke tåler deres interesser gået for nær.

Selv om det kunne være fristende at uddybe dette mere fyldestgørende, så skal opgaven her være, at omtale de nydannelser på de faglige områder, der i de senere år er sket indenfor husmandsforeningerne i Ringkøbing amt, og som har bredt sig til det øvrige land.

Når dansk landbrug i udlandet møder den anerkendelse, som tilfældet er, skyldes det mange samstemmende årsager. Af disse kan nævnes jordudskiftningen, som har medført, at Danmark har den bedste jordfordeling i hele Europa. Højskolebevægelsen, andelsbevægelsen, landbrugets omlægning i slutningen af forrige århundrede. I dette århundrede landbrugs- og husmandsskoler og ikke mindst organisationernes opbygning af en omfattende konsulenttjeneste. Igennem konsulenternes vejledning har landmændene høstet store resultater, men landmanden, der arbejder med levende ting – planter og dyr, og som er underkastet vejrligets luner, opnår aldrig at blive dygtig nok. Der er stadig udviklingsmuligheder fremad.

På husdyrbrugets område var der i hver amt oprettet demonstrationsbrug, 2 for kvæg, 2 for svin og 2 for fjerkræ. Disse demonstrationsbrug var tilgængelig for besøgende, og hvor man kunne få vejledning om fodring og pasning etc. Demonstrationsbrugene omfattede kun en lille del af et almindeligt landbrugs omfattende produktion.

På Hjerm-Ginding herreders Husmandskreds generalforsamling i 1955 udkastede konsulent Skydsgaard Linde da den tanke, at man burde oprette demonstrationsbrug, der omfattede hele bedriften.

På det efterfølgende bestyrelsesmøde vedtog man at følge tanken op. Den 1. juni 1955 startede man da Danmarks første demonstrationsbrug, der omfatter alle driftsgrene indenfor et almindeligt landbrug, hos Ejner Thomsen, »Engbæk«, Tvis. Alt var her taget med, også fru Thomsens husholdningsregnskab.

Den 1. oktober offentliggjordes første regnskabsårs driftsresultat i pressen, og dette vakte voldsomt røre i visse kredse indenfor landbruget, idet forrentningsprocenten var på 17,2.

I maj 1958 vedtog »De samv. jydske Husmandsforeninger«s bestyrelse at medvirke til oprettelse af demonstrationsbrug efter samme mønster, som det i Tvis. Demonstrationsbruget i Tvis blev åbnet for besøgende den 11. april 1957, hvor husmandskredsen indbød til et møde, der var besøgt af flere hundrede gæster.

De samv. jydske Husmandsforeninger tilbød nu amterne at forsøge oprettet demonstrationsbrug rundt omkring i de enkelte amter.

Da man i Ringkøbing amt skulle udvælge værter til de fem, man ønskede oprettet i amtet, og havde indbudt de, der ønskede at tilbyde sig som vært, mødte der ved et møde i Holstebro mere end 50 ansøgere

Da man nu i de jydske husmandsforeninger havde syslet med ideen om driftsvejledningskredse i et par år, fandt man, at anledningen her var udmærket at søge gennemført i praksis, og ved mødet blev planen forelagt af samvirksomhedens konsulent, Jørgen Pedersen, Århus.

Planen gik ud på at oprette en driftsvejledningskreds, hvor deltagerne kunne få samme vejledning, som værterne i demonstrationsbrugene, men imod, at de selv betalte for vejledningen. Til gengæld blev de fritaget for at modtage besøgende, som demonstrationsbrugene havde forpligtet sig til.

Betalingen blev fastsat til en grundtakst på 50 kr. plus 4 kr. for hver tusind kroners ejendomsskyldsværdi.

Tilbudet blev nu givet til amtets husmænd. Ved fristens udløb var amtsbestyrelsen samlet for at tage stilling til sagen, da var der kun indmeldt 18 deltagere, og deraf var de 12 fra Holstebroegnen.

Fra amtets side henlagde man derfor indtil videre sagen, idet der helst skulle være 40–50 deltagere, før man kunne begynde.

Ved et derpå afholdt møde i bestyrelsen for Hjerm-Ginding herreders Husmandskreds enedes man om, at indrykke en annonce i dagbladene og indbyde til indmeldelse til en mere lokalt præget driftsvejledningskreds med konsulent Skydsgaard Linde som driftsvejleder. Der indmeldte sig her 43 deltagere, og man startede så kredsen den 1. juli 1959.

Ligesom det blev i Ringkøbing amt, man startede med verdens første demonstrationsbrug, hvor alle led i et alsidigt drevet landbrug

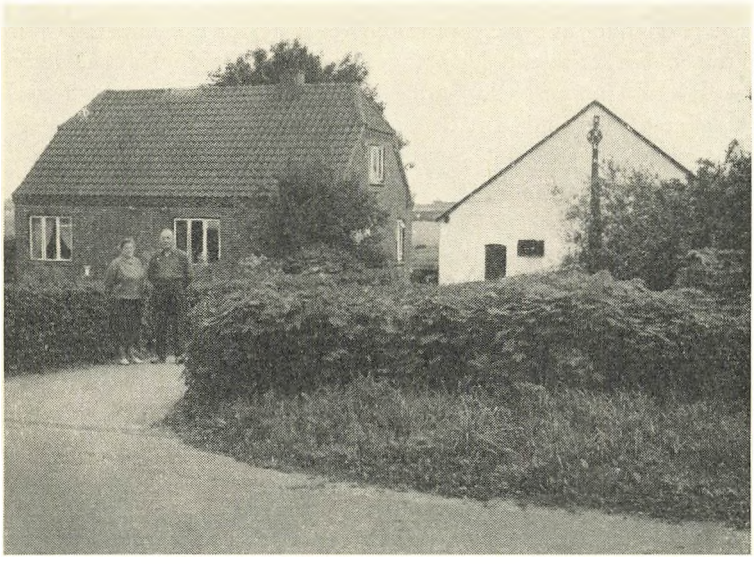

Demonstrationsbruget i Tvis.

toges med i vejledningen, således blev det også her, man påbegyndte verdens første driftsvejledningskreds. Nogle år i forvejen begyndte kvægavlsforeningerne med Grue Sørensen, Hjerm, som initiativtager, verdens første afkomsprøvestation for kvier på Lægård landbrugsskole.

I driftsvejledningsarbejdet får hver enkelt deltager besøg af konsulenten cirka ti gange om året. Man gennemgår hver enkelt led i marken. Herunder de mange forskellige ting som f. eks. sædskifte, kalktrang, gødningsplan, sygdomme af forskellig art i afgrøderne og mange andre spørgsmål, hvor der kan rettes på de opståede mangler.

I stalden gennemgås fodringsplan, kontrol med ydelse, forbedring af staldforholdene og meget andet.

Konsulenten yder også vejledning til en evt. bedre finansiering af bedriften med ombytning af mere langfristede billigere lån til afløsning af den ofte tyngende løse gæld.

Det er indlysende, at en så gennemgribende vejledning ofte kan føles af landmanden, som en måske uberettiget indgriben i hans private forhold, hvor bonden i almindelighed føler sig suveræn, og

helst ikke tåler at blive sat i rette. Netop derfor må der stilles store krav til den konsulent, der påtager sig dette arbejde. Han må være i besiddelse af store pædagogiske evner, så han forstår at tage landmanden på den rigtige måde. Først når begge parter finder den rigtige rytme vil arbejdet kunne lykkes på tilfredsstillende måde til glæde for driftsvejlederen, men samtidig også til glæde og økonomisk vinding og fremgang for landmanden. Denne form for udvidet konsulenthjælp – som driftsvejledningen jo er, har siden bredt sig ud over landet. I Jylland er der nu ca. 800 deltagere, hvoraf der i Ringkøbing amt er 147.

Kredsen, som begyndte arbejdet, har 96 deltagere, og her arbejder foruden konsulenten en assistent samt en kontormedhjælper.

Fjelstrup udstykningen. »En ny tids bonde«.

Efter at Jysk Landvinding havde opdyrket det store hedeareal påbegyndtes i 1957 udstykningen, og i 1960 var 9 familier bosat på den forhen lyngbevoksede hede. Siden er der bygget yderligere 2 husmandsbrug, så der nu i 1963 er bosat 11 husmandsfamilier der.

Til hver ejendom hører ca. 15 ha, lidt varierende efter jordens kvalitet. Lige fra starten indledte De samvirkende jyske Husmandsforeningers konsulenter et nøje samarbejde med disse nybyggere på Fjelstrup. Samvirksomheden havde det sigte, at man ønskede at hjælpe disse nyetablerede husmænd i starten, men samtidig hermed indhøste erfaringer om disses vanskeligheder, som så måske senere kunne komme andre nyetablerede husmænd til gode.

Intet var da mere naturligt, end at man fra samvirksomheden samtidig indhøstede erfaringer vedrørende demonstrationsbrug og driftsøkonomivejledning ved at forsøge dette praktiseret på Fjelstrup kolonien.

I 1963 - 6 år efter opdyrkningen i Fjelstrup – åbnede de 11 husmandshjem i Fjelstrup deres døre for besøgende i form af en udstilling, der var planlagt af De samv. jyske Husmandsforeninger i Århus. Udstillingen kaldtes »En ny tids bonde« og varede fra 20. til 28. juli 1963. Da udstillingen sluttede havde over 20.000 gæster besøgt udstillingen og de 11 husmandshjem.

En i alle henseender vellykket og umådelig lærerig udstilling. Konsulenterne gennemgik de enkelte husmandsbrugs driftsresultater

Konsulent P. Skydsgaard Linde, Holstebro.

igennem opslået tavlemateriale. Alle former for maskiner og tekniske nydannelser var udstillede både i hjemmene og på en særlig udstillingsplads. 4 H-ungdomsarbejder med film forefandtes samt restaurationstelt m. m. m.

Det vil være helt håbløst at nævne alt, hvad der kunne læres og beses på denne udstilling af faglig art.

Men udstillingen havde også et andet og mere alment sigte: nemlig at kunne fremvise, at familiebruget også har en berettiget plads i det danske samfund.

Mon ikke mange af de, der besøgte udstillingen, og som i de senere år har sunget med i det kor, hvor storlandbrugets mænd optræder som dirigenter, har fået deres opfattelse en del revideret. Man har villet påstå, at den tekniske udvikling med den udvidede maskinelle udnyttelse i landbrugserhvervet ville slå bunden ud af husmandsbrugenes økonomi og derved føre til nedlægning af de mindre ejendomme og over til stordrift. Er dette nu rigtigt –?

En – igennem Landbokommissionen – foretaget undersøgelse viser følgende: Det landøkonomiske driftsbureaus regnskabsstatistik viser i gennemsnit for årene 1954/55 – 1958/59

Samfundsmæssig udbytte pr. ha:	
Ejendomme under 10 ha	1518 kr.
Ejendomme over 100 ha	960 kr.

Stigningen i arealproduktivitet igennem 20 år:
1934/35 – 1938/39 til 1954/55 – 1958/59
(1934/35 – 1938/39 lig 100)

Ejendomme under 10 ha	136
Ejendomme over 100 ha	111

Stigning i abejdsproduktiviteten i samme periode:
(1934/35 – 1938/39 lig 100)

Ejendomme under 10 ha	179
Ejendomme over 100 ha	133

Det gælder altså stadig: at husmandsbruget er den for samfundet mest økonomiske driftsform.

At det økonomiske resultat ikke står i rimeligt forhold til produktiviteten eller i forhold til andre erhvervsgrupper skyldes politiske årsager. Der kan her nævnes aftagerlandenes subsidier og told, der trykker priserne på husdyrprodukter. Herhjemme har man politisk ramt den intensive driftsform uforholdsmæssig hårdt produktionsmæssig og skattemæssig. Husmandsbevægelsen har i 60 år – igennem resolutioner og programudtalelser – hejst den økonomiske frihedsfane helt til tops; nu må vi vogte på, at dette bannermærke ikke afbleges.

Det faglige fremstød igennem demonstrationsbrug, driftsøkonomivejledning og Fjelstrup projektet har vakt opmærksomhed – også udenfor landets grænser, så der fra den amerikanske Kellog Foundation blev bevilget 500.000 kr. til disse foranstaltninger.

Også husmandsbevægelsens socialpolitiske program er kendt over den ganske verden. Undertegnede deltog for nogle år siden i et internationalt stævne med deltagere fra 26 lande. Fra alle sider lød der anerkendelse og tilslutning til jordspørgsmålets rette løsning af den af danske husmænd anviste vej. Oplysningen mangler, siger man. – Ja, dertil kan anvendes den nydannelse, som for et par år siden blev stiftet af De jyske Husmandsforeninger »Landbo-Forum«, hvor man under loven om aftenhøjskoler kan fremme oplysning om samfundsproblemerne.

Planteavlsarbejdet gennem årene

Af konsulent
A. Ammitzbøll, Skjern.

Tiden fra 1935 og til denne periodes begyndelse var en fremgangstid. Krisen fra 30-erne var ovre, og mere normale tilstande var begyndt for landbruget. Læser man i jubilæumsskriftet »Husmandsvirke«, der fortæller om de første 25 år af Ringkøbing Amts samv. Husmandsforeningers historie, slutter afsnittet om planteavlen med at berette om store fremskridt, og til allersidst kommer der en bemærkning om, at der mange steder endnu trænges til »endnu et bette nøk«. Det vil vel altid være sådan, når man ser tilbage på en årrække, at man forundres over de fremskridt, der er sket, og naturligt vil det være sådan, at man siger, når man tænker fremad, det kan ikke gå ligeså stærkt frem i de kommende 25 år, det må være begrænset, hvor langt man kan komme videre.

Så må man dog vist indrømme, at i de nu forløbne 25 år har fremskridtene været betydeligt større end i nogen periode tidligere. Dette er vel ikke så meget sket som følge af enkelte personers indsats, som på grund af udviklingen i den store verden omkring os. Krigen 1940–45 hæmmede jo nok rent øjeblikkelig udviklingen, men efter krigens ophør blev mange af de opdagelser af videnskabelig og teknisk art, krigen førte med sig, tilpasset til fredelige formål bl. a. også i landbrugets tjeneste. Der kan således nævnes en række af plantebeskyttelsesmidler, som havde en helt anderledes effekt end de tidligere kendte og anvendte. Det samme gjaldt den maskinelle

side, så man nu også blev i stand til at udnytte førnævnte midler særdeles effektivt.

Også på forskningens område skete i denne periode store fremskridt. Endvidere blev der betydeligt mere samkvem landene, ja verdensdelene imellem, og nye opdagelser og opfindelser på mange områder kunne udveksles.

Vender vi os mod udviklingen indenfor husmandsforeningerne i Ringkøbing amt, var man så småt ved i forrige periodes slutning at tænke på en udvidelse af konsulentstaben, idet man havde erfaret, at med den store udstrækning amtet havde, kunne een mand ikke betjene medlemmerne tilstrækkelig effektivt. Hidtil havde konsulent C. Christensen, Holstebro, der blev ansat i 1919 været ene om det egentlige konsulentarbejde. Til at hjælpe med det ret omfattende forsøgsarbejde, der var kommet i gang, var der ansat praktiske landmænd som forsøgsledere. Disse udførte det rent manuelle arbejde ved forsøgenes gennemførelse, og det var så meningen, resultaterne skulle samles af amtsforeningens planteavlsudvalg og dettes konsulent. Af beretninger derom, synes det, som det ikke altid lykkedes lige godt at få dette samlet. Som nævnt var det et ret stort antal markforsøg, der gennemførtes. Følgende tal viser dette i forhold til senere års forsøg. 1938 gennemførtes 221 forsøg, 1948 144 forsøg, 1958 79 forsøg og det sidste år (1962) 112 forsøg.

Når forsøgenes antal trods flere konsulenter er dalet, må det ses på baggrund af, at konsulenterne har så mange andre opgaver, at der ikke levnes så megen tid til egentlig forsøgsarbejde. Som tidligere nævnt stod man overfor at udvide konsulenternes antal. I Vestjysk Kredsforening blev det konsulent Kr. Refstrup, Bonnet, der betjente medlemmerne med hensyn til planteavlsarbejdet. På Aulum–Vildbjerg–Haderupegnen oprettedes et konsulentområde under navnet Hedeboernes samv. landøkonomiske Foreninger. Her blev det konsulent S. Nørlund, der fik arbejdet overladt. Her blev det altså et samarbejde mellem landbo- og husmandsforeningerne. Fra flere sider lød der røster imod dette, men tiden har vist, at dette samarbejde har været særdeles vellykket. Man har fra begge sider respekteret hinanden, og samarbejdet dér har været til værdig efterfølgelse for andre; at man så ikke alle steder har formået at få det samme ud af det, må tilskrives dårligere samarbejdsvilje hos enkelte af foreningernes ledere. I den sydlige del af amtet antog man landbrugslærer H. Jørgensen, Borris, som deltidskonsulent. Det varede

Høstbillede.

dog ikke længe, før han afløstes af Georg Foldager, der blev fast ansat i Bølling Nr. herreders Kredsforening. Heller ikke dette blev af lang varighed, og i 1944 ansattes Aksel Ammitzbøll som konsulent her. På Herningegnen var der samarbejde med Hammerum herreds Landboforening. Dennes konsulent, A. Binderup, betjente også husmandsforeningernes medlemmer.

I 1945 ansattes yderligere 2 konsulenter under husmandsforeningerne, nemlig Edv. Christensen i Herning og O. Skaarup i Ringkøbing. I begyndelsen var de sidst nævnte tre konsulenter ansat af Ringkøbing Amts. samv. Husmandsforeninger, (konsulent Ammitzbøll dog først fra 1945, da de andre 2 blev ansat). Men allerede i 1948 overgik konsulentansættelsen til kredsforeningerne på egnen.

For tiden er der ansat planteavlskonsulenter i alle kredsforeninger. For nogles vedkommende er man gået sammen med naboforeningen om ansættelsen. Der er nu ialt 9 planteavlskonsulenter, heraf er de tre fælleskonsulenter for landbo- og husmandsforeningerne. Foruden at være planteavlskonsulent har flere også andre opgaver at varetage. I øjeblikket er der således ikke ansat nogen planteavlskonsulent direkte under samvirksomheden, men enten det er den ene eller den anden organisation, der har ansat konsulen-

terne, er det dog husmandsforeningernes medlemmer, de er sat til at betjene, hvorfor arbejdet, der udføres også omtales her.

Når man her i Ringkøbing amt har valgt denne form i modsætning til visse andre steder, hvor konsulenterne er direkte ansat under amtssammenslutningen, er det, fordi man har ment, der ville kunne skabes bedre kontakt under den form, og det har vist sig, at man har været særdeles godt tilfreds med denne ordning.

Af andre opgaver end forsøgsarbejdet skal lige nævnes konkurrencer, markmøder, planteavlsudstillinger m. m.

Konkurrencer.

Når man inden for husmandsforeningerne har brugt denne form i vejledningsarbejdet mere end indenfor andre organisationer, må det sikkert ses på baggrund af, at husmændene var mere tilbage med at søge faglig hjælp hos udvalg og konsulenter. Allerede i de første 25 år var der afholdt en del konkurrencer, og det er tydeligt, at disse har virket ansporende for såvel de, der deltog, som for de, der udefra kunne følge konkurrencedeltagerne. Man søgte foruden selve konkurrencemomentet at drage en vejledning ind deri, og dette må i allerhøjeste grad siges at være et rigtigt islæt.

Her skal særlig omtales hæderspræmiekonkurrencen, der var sat i gang for de landmænd, der udførte et særligt bemærkelsesværdigt arbejde indenfor deres bedrift, ofte under særdeles vanskelige forhold, hvorfor de ikke altid kunne klare sig i sammenligning med kolleger, der havde betydeligt bedre forhold at arbejde under. Der blev derfor i denne konkurrence lagt særlig vægt på, hvad der var opnået i bedriften som helhed, og gennem mange år uddeltes fra 2–4 præmier hvert år. Efterhånden som der skabtes mere ensartede forhold gennemføres denne konkurrence ikke mere efter de samme retningslinier, men er afløst af den almindelige konkurrence for hele markbrug.

I 1946 blev hele konkurrence-arbejdet taget op til revision og der udarbejdedes nye regler for en hel række forskellige konkurrencer, såsom førnævnte konkurrence i hele markbrug, konkurrence for roemarker, græsmarker, kornmarker, læplantning og for havebrug. Hensigten var at holde den samme linie op gennem lokalforeninger, kredsforeninger til amtssammenslutningen, idet der blev fastsat bestemte pointstal for at kunne gå videre. Endelig danner amtssam-

Der høstes 1963. Vi, der kører med heste, kommer også med.

menslutningens konkurrence grundlag for indstilling til den jydske samvirksomheds mønsterbrugskonkurrence.

Hele dette apparat har vel aldrig fået lov at udvikle sig, som man havde ventet, og når dette ikke er sket, må man vist sige, at tiden siden 1950 har været dette arbejde imod. Ved ansættelsen af konsulenter, så alle medlemmerne kunne få direkte vejledning, er det denne form, der er blevet brugt. Hele indstillingen i dag må vist også siges at være imod at deltage i konkurrencer. Der er dog ingen tvivl om, at også disse har haft deres mission. Man kunne således gennem konkurrencerne komme til at pege på ting indenfor bedriften, der burde rettes, hvilket ikke så let lod sig gøre, når det kun var på et enkelt område, der søgtes råd og vejledning. Her var det, som om dommere og konsulenter havde en særlig ret til at påpege et eller andet forhold, der efter deres mening bør være anderledes. Således var det omkring 1945 på en ganske bestemt egn en forudfattet mening, at bederoer ikke var noget, man skulle interessere sig ret meget for. Man strakte sig til at have nogle få rækker i den ene side af kålroemarken. Når man så i det punkt, der hedder valg af arter og stammer »straffede« de, der ikke var rigtig med på noderne, lykkedes det i mange tilfælde at få dette forhold rettet, og de, der den-

gang strakte sig til nogle få rækker, har i dag fra ⅔ til ¾ af deres roer i form af bederoer. Ting som opbevaring af staldgødning og ajle blev også draget ind i bedømmelsen, og mange møddinger og ajlebeholderdæksler fik et andet udseende efter et års deltagelse. Sikkert er det, at konkurencerne har haft stor gavnlig indflydelse, men når der så i dag ses anderledes på dette, skal man sikkert heller ikke med vold og magt presse på for at få nogle til at deltage, selv om der også i dag kunne være grund til mange steder at påpege et eller andet. Tiden er en anden, det må man indstille vejledningsarbejdet efter.

Ofte efterfulgtes konkurrencerne af en planteavlsudstilling, og der er også op gennem de sidste 25 år afholdt mange af disse. Disse udstillinger bidrog sikkert også i høj grad til at øge interessen for planteavlsarbejdet. Tillige var de rammen om mange faglige foredrag og oplysninger. Der er ofret megen tid på at arrangere dem, ofte uegennyttigt, men når så salen i forsamlingshuset eller på hotellet var fyldt med fine renvaskede produkter fra mark og have, smukt arrangeret mellem blomster, frugt og konserverede ting, følte man vist, det havde været umagen værd. Som oftest fyldtes rummet til mere end trængsel ud på aftenen og det af såvel voksne som børn. Kunne der så ved opgørelsen af det økonomiske resultat konstateres et overskud, kunne det bruges til foreningens faglige arbejde. Også denne side af vejledningsarbejdet er mindre brugt i dag, og prøver man at finde årsagen dertil, må den bl. a. findes i dette, at der efterhånden er kommet andre ting frem, der påkalder folks opmærksomhed, med andre ord, vi har ikke tid til sligt i vor forjagede tid.

Efter at have beskæftiget sig med noget, der ikke helt har samme slagkraft som før, skal nævnes en vejledningsform, der ikke alene har holdt sig, men også er udviklet i de senere år. Her tænkes på markmøder eller, som de også kaldes, markvandringer. I »Husmandsvirke« oplyses det, at i 1937 var der 46 markmøder. I 1962 var tallet over 80, og der havde deltaget over 3000 i disse. Det er ikke for meget at sige, at næsten alle foreninger gør brug af denne form. Ofte er det 2 eller flere naboforeninger, der slutter sig sammen om det, og i en del tilfælde nøjes man så ikke med én gang, men tager 2 markvandringer, idet man på den måde træffer afgrøderne og de problemer, der kan være i forbindelse med dem på forskellige tidspunkter. Betydningen af denne direkte vejledning er

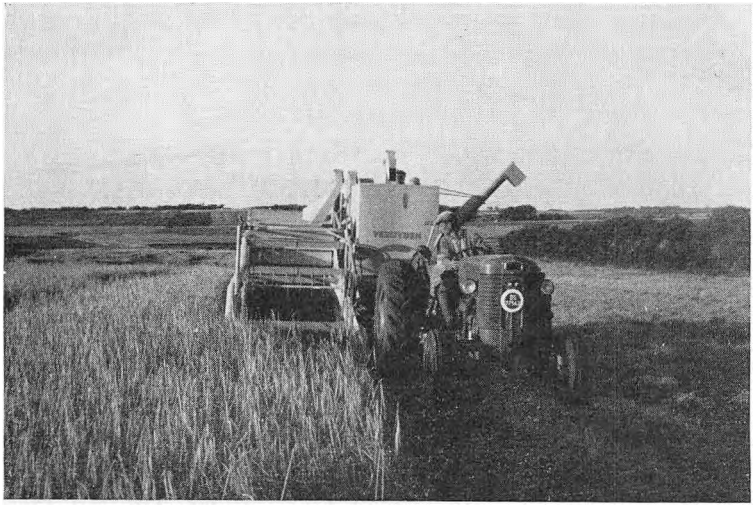

Der høstes med mejetærsker.

åbenbar, idet man ved at træffe problemerne i marken sammen med andre landmænd og en kyndig vejleder må have de bedste betingelser for at få sagerne gennemdrøftet og belyst. Det skulle som bekendt være godt også at få en ting ind gennem øjet. Som regel afsluttes markvandringerne med en oversigt over, hvad man har set derude på marken. Eventuelt holdes der et foredrag eller vises lysbilleder, alt af faglig karakter. At de så ved siden af kan have en vis menneskelig og kulturel betydning, må heller ikke underkendes.

Under omtalen af forsøgsarbejdet konstateredes det, at dette arbejde er formindsket til fordel for andre opgaver, og her er det ikke mindst jordbundsundersøgelserne, der er trådt stærkere frem i forgrunden. Man kan vel også med rette sige, at en effektiv jordbundsundersøgelse i ret høj grad kan give svar på det samme som for eksempel et gødningsforsøg. Jordbundsundersøgelsen siger noget om en bestemt jords indhold af det plantenæringsstof, undersøgelsen omfatter. Ved et gødningsforsøg lader man planterne besvare spørgsmålet, om der er tilstrækkeligt af næringsstofferne i jorden; men disse to ting skulle jo i nogen grad dække hinanden. Jordbundsundersøgelsen har den fordel, at den ikke er så arbejdskrævende, og resultaterne kan komme hurtigere frem. Efterhånden er det vist

få landmænd, der ikke benytter jordbundsundersøgelser som et fast led i deres planlægning af gødnings- og markplan. Der foreligger ikke tal for udtagne jordprøver ved begyndelsen af de sidste 25 år; men fra 1942 oplyses det, at der er udtaget godt 1600 prøver. I 1962 er tallet på ca. 8100. Mens det i begyndelsen væsentligst var kalktrangsundersøgelser, der blev foretaget, er der i de senere år blevet taget et større og større tal af prøver for undersøgelse af andre plantenæringsstoffer såsom fosfor, kalium, kobber, magnesium m. m.

Med disse spredte oplysninger er der kun rørt ved det mere »faste« i planteavlsarbejdet. Ved siden af dette har der været mange specielle ting, og det må siges, at der har været en meget rig udvikling i planteavlsarbejdet indenfor husmandsforeningerne i de forløbne 25 år. Man kan med rette sige, at mindre og mindre efterhånden overlades til tilfældighederne. I den forbindelse må også nævnes, at kunstig vanding på de mere tørre lokaliteter er vundet stærkt frem, og her gives der også en god vejledning gennem konsulenterne. Som før nævnt er samvirksomhedens planteavlsudvalg ikke så hårdt engageret i arbejdet som før, men det forsøger dog at samle trådene fra de enkelte områder, ligesom man i de sidste 2 år har sammenkaldt konsulenterne til en dags samvær, hvor der er lejlighed til at høre om det sidste nye samt udveksle tanker og erfaringer, man måtte have gjort i det forløbne år.

Gennem de 25 år har følgende været formand for planteavlsudvalget: Kr. V. Thomsen, Ørbæk, 1935–42; Johs. Pedersen, No, 1942–45; Nyborg Johansen, Bonnet, 1945–56; Vilhelm Meyer, Vostrup, 1956–57; Peder Bendtsen, Sdr. Nissum, 1957–60; og fra 1960 har Jens Christensen, Sinding, været formand. For tiden sidder endvidere følgende i udvalget: Søren Nielsen, Trabjerg; Alfred Kjeldsen, Gudum; Karl Kr. Jensen, Holmsland, og Uffe Skærlund, Lyhne.

Når der nu igen ses tilbage på en 25-årig periode, er det iøjnefaldende, at der har været en rig udvikling, og der er båret gode frugter; men vel vidende, at al ting er i udvikling, er der grund til at vente endnu mange og store fremskridt i fremtiden.

Husdyrbruget gennem 50 år

Af konsulent Aksel Ammitzbøll, Skjern.

Betragter man udviklingen indenfor det mindre landbrug gennem de 50 år, er det iøjnefaldende, at indenfor planteavlen var man forholdsvis godt med allerede fra den første tid. Husdyrbruget var det så som så med, selv om der også dengang var en hel del gode besætninger ind imellem, må det siges i sandhedens interesse, at gennemsnitsbesætningerne lod meget tilbage at ønske såvel i bygning som i ydeevne.

Det første husdyrbrugsudvalg blev valgt i 1930 på initiativ af Jens Aagaard, Fjaltring, som også blev det første udvalgs formand. Opgaverne, der lå for, var sådanne som staldbedømmelse, kåring m. m. Staldbedømmelserne havde været i gang enkelte steder. I Sinding ved Herning og i Ikast Husmandsforening var man begyndt med disse i 1910. Hvordan det var gået til, at man på et så tidligt tidspunkt fik begyndt disse steder, står noget uklart, men det kunne godt tænkes, at der netop der havde været én, der havde været lidt ude at se sig om, og dér havde set staldbedømmelserne praktiseret, og taget ideen med sig hjem.

I 1933 oprettedes den første hesteavlsforening indenfor det mindre landbrug i Hammerum herred. Det var en Frederiksborgavlsforening, og man købte hingsten Aladdin Østergård, der senere solgtes til Frederiksborg hesteavlsforeningen på Vindingegnen. Omtrent samme tid oprettede De samv. jyske Husmandsforeninger et stutteri på gården Særkjær ved Holstebro, der tilhørte eksportør Iver Lundgaard.

På svineavlens område var der i 1934 begyndt et kåringsarbejde, der var fælles for landbo- og husmandsforeningerne. Så tidligt

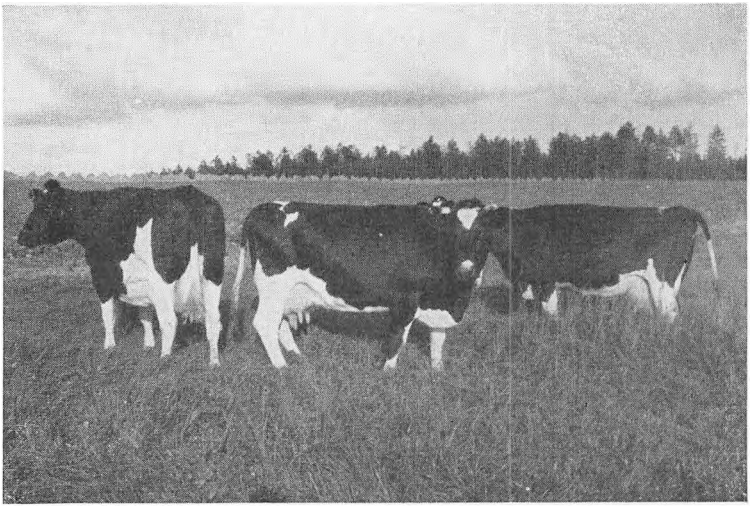

En typisk samling af s. d. m.

som i 1938 drøftedes det at bygge en svineforsøgsstation, men tanken blev ikke realiseret, og sagen blev i 1939 henlagt. Der gik derefter 24 år, før svineforsøgsstationen var en realitet, idet den stod færdig i 1963.

Fjerkræavlsarbejdet er begyndt i 1934, og indenfor denne gren er der sket et stort opsving, og muligvis er det den gren, der har haft den største fremgang, ret upåagtet som den var for 40–50 år siden.

Når man omtaler husdyrbruget, er det naturligt at berøre spørgsmålet bygninger, idet disse har afgørende indflydelse på såvel produktionens størrelse som dens kvalitet. De var næsten allevegne for små. Selv de husmandsbrug, der opførtes i 30-erne, var alt for små. Endvidere var de ældre bygninger dårlige, også med hensyn til indretningen. Først efter krigens afslutning i 1945 blev der mulighed for at tage dette op til revision, og man blev også mere og mere klar over, hvad gode bygninger betyder for dyrenes trivsel og ydeevne

I de allerseneste år er det, efterhånden som unge kommer til, blevet mere nødvendig med en større produktion end tidligere, og der er da også i mange tilfælde blevet foretaget udvidelser eller bygget helt nye bygninger. I 1958 oprettedes der et byggeudvalg

Køer af r. d. m. – Selv om vi har modgang, er vi her endnu.

indenfor husmandsforeningerne. Dette skulle sammen med husdyrbrugskonsulenten tage sig af byggespørgsmål med råd og vejledning specielt med hensyn til indretning, isolering og ventilering.

Efter denne oversigt, der har til hensigt at knytte forbindelsen med de første 25 år (1913–38), skal de forskellige husdyrgrene omtales mere udførligt.

Kvægavlsarbejdet.

Fra 1924 foreligger der oplysninger om deltagelsen i staldbedømmelserne. Disse var sat i gang ude i lokal- og kredsforeningerne, men hvor mange foreninger, der havde taget arbejdet op, foreligger der ikke oplysninger om. Det oplyses, at der var 40 deltagere med 205 køer og et gennemsnitligt smørudbytte på 125 kg. De følgende 10 år blev antal deltagere 3-doblet, og antal køer var 4 gange så stort. Smørudbyttet var steget med ca. 30 kg. Allerede ved slutningen af de 25 år var der 224 besætninger, 1466 køer, og smørudbyttet godt 150 kg. Der er ingen tvivl om, at der hos mange af disse deltagere var særdeles gode besætninger (se jubilæumsskriftet Husmandsvirke, side 120–121). Fra amtshusdyrbrugsudvalgets side

Jerseykøer. – Vi er kommet for at blive.

forsøgte man at samle dette arbejde, men efter beretning derom i protokollen var dette ret vanskeligt, idet bedømmelserne var uens gennemført, og det kneb i det hele taget at få beretninger ind fra de lokale områder. For at få mere ensartethed over arbejdet afholdtes dommermøder, hvor konsulent Albrechtsen, Århus, m. fl. var til stede og førte ordet. Disse dommermøder (standardbedømmelser) har været til stor gavn for staldbedømmelserne op gennem årene.

1938 vedtog man at begynde med en staldbedømmelse indenfor amtsforeningen, og heri skulle deltage de bedste besætninger fra de andre bedømmelser. Det første år var der 5 deltagere i denne. I årene 1938–56 var staldbedømmelserne, som nu kaldtes kvægholds-bedømmelser lagt ud i de forskellige områder, og efterhånden blev det kredsforeningerne, der stod bag disse. Det første bevirkede, at tilslutningen blev meget varierende fra sted til sted. Det andet bevirkede, at deltagerantallet blev betydeligt mindre. På den anden side var det så bedre besætninger, der deltog, og i de fleste blev der udført et særdeles godt husdyrbrugsarbejde såvel med hensyn til avl som til fodring. Fra 1956 samledes hele arbejdet under ét, idet man da ansatte konsulent A. Ammitzbøll, Skjern, som husdyrbrugs-konsulent for hele amtet.

En typisk jerseyko.

Udviklingen såvel til den ene som til den anden side ses af følgende oversigt:

1937	224	deltagere	1466	køer	154	kg smør pr. ko	
1942	132	–	850	–	118	–	– (krigsår)
1947	137	–	860	–	160	–	–
1952	34	–	267	–	200	–	–
1957	93	–	677	–	222	–	–
1962	105	–	860	–	234	–	–

Kvægholdsbedømmelsernes formål er at fremme og vedligeholde interessen for et økonomisk kvæghold. Bedømmelsen tager sigte på at virke vejledende i avlsarbejdet. Ved siden af gennemføres vejledning i fodringsspørgsmål i den udstrækning, det måtte findes formålstjenligt. For den, der har fulgt udviklingen de sidste 20 år, er det åbenbart, at kvægholdsbedømmelsen her i amtet har virket til stor gavn for den enkelte deltager, og der findes i dag mange gode avlsbesætninger indenfor deltagernes kreds.

Der blev også ret tidligt slået til lyd for at få gennemført kåring af køer. Første gang, den blev gennemført, var i 1938. Der har gennem årene været noget varierende tilslutning, men der er visse år

Fjordheste 1963

kåret et ret stort antal. Således kåredes i 1942 ialt 118 køer, i 1958 ialt 143 køer. Siden 1958 er der blevet samarbejde mellem landboforeningerne og husmandsforeningerne om arbejdet.

En overgang arbejdedes der på at oprette kontrolforeninger med egen fællesledelse under husmandsforeningerne. Dette blev dog aldrig til noget. Husmændene er med i de bestående kontrolforeninger, og det må vist også anses for det mest praktiske. Det er dog beklageligt, at kontrolforeningerne har så lille tilslutning. Der kontrolleres kun ca. halvdelen af køerne her i Ringkøbing amt.

Om dyrskuerne er der de fleste steder på de lokale skuer samarbejde med landboforeningerne. Nogle steder er man helt med på lige fod. Andre steder kan man med god grund sige, at samarbejdet er ret illusorisk, dette gælder bl. a. også ved amtsfællesskuet. Det må håbes, at man indenfor den nærmeste fremtid får gennemført fuldt samarbejde overalt.

Af andre opgaver, der er arbejdet med, kan nævnes fremskaffelse af græsningsarealer til opdrættet fra husmandsbrugene. På grund af for lille areal måtte mange sælge deres kviekalve, og når man så skulle sætte en ny ko ind, måtte man ud at købe. På den måde var der ingen mulighed for at arbejde videre med en stamme, og avls-

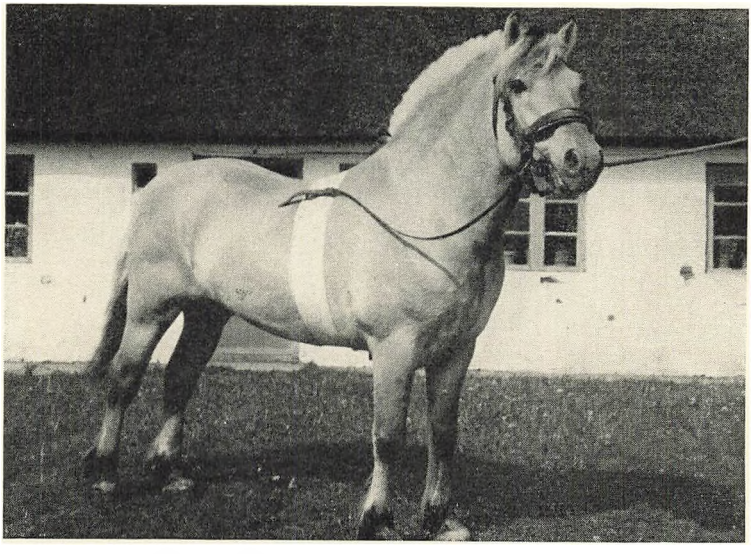

Ulfborg-Hind Herreds hingst Pelle, c. stb. 45.

arbejde var derfor udelukket. Senere blev dette arbejde overtaget af kredsforeningerne, dette har således været tilfældet i Bølling-Nr. herreder, Ulfborg-Hind herred, Vestjysk kredsforening m. fl. Også på den af amtsbestyrelsen forpagtede gård, Dalbjerg i Naur, var der plads til medlemmernes dyr.

I de allerseneste år er der oprettet demonstrationsbrug, hvori hele bedriften er inddraget. Her ydes der en meget intensiv vejledning i såvel avl som i fodring for at skabe en bedre økonomi. Det samme gælder også for de mange deltagere, der i de senere år er kommet med i driftsvejledningskredse, men om disse ting berettes der andetsteds.

Hesteavlen.

Som omtalt i indledningen begyndte man i 1930-erne at oprette hesteavlsforeninger for heste af lettere race. Der blev efter den første verdenskrig indført en del »russere« og lithauiske heste, de sidste var de såkaldte »cementheste«, idet der fandt en byttehandel sted med cement fra Danmark og heste fra Lithauen. Der blev ud

Heste af Frederiksborgrace.

af dette en del krydsningsprodukter, og interesserede hestefolk fandt dette uheldigt og oprettede derfor hesteavlsforeninger med indkøb af hingste og i nogle tilfælde også hopper af ren race. Der blev i 30-erne indført en del heste fra Norge, og endnu efter den sidste verdenskrig er der indført en hel del heste af fjordrace, ikke mindst hingste. Man kom igang med kåring af de rene racer, og i 1943 kåredes der 2 hingste og 57 hopper. Hesteavlsforeningerne har betydet meget for fremskaffelse af heste egnede til det mindre landbrug, men også til de noget større gårde, efterhånden som traktorerne vandt indpas til at udføre det strengere trækarbejde. Man kan vist, uden at gå andre for nær, sige, at Ulfborg-Hind Herreds Hesteavlsforening er den, der har fået den største betydning. Man har gennem mange år haft særdeles gode hingste, kåret i 1. kl. Der kan nævnes Brix, e. stb. 39, Tryg, e. stb. 35, Pelle, e. stb. 45, Øyvind, e. stb. 42, og nu sidst Bøjholms Nordfjord, e. stb. 63. Af disse har Pelle og Bøjholms Nordfjord begge fået 1. kl. 1. grad for afkomsfremstilling. De øvrige nævnte har fået 1. kl. 2. grad. Også på Lemvig- og Holstebroegnen har interessen været stor, og det ses tydeligt, når der holdes hoppekåring, hvor der har været arbejdet solidt og målbevidst.

Konsulent Mads Hansen, Tarm

I tiden 1950–60 var der her fra amtet en ret betydelig eksport af heste af fjordrace. Bl. a. til Vesttyskland, Holland og Sverige har vi solgt mange, enkelte år mellem 30 og 40 hopper, plage og føl samt enkelte hingste. De seneste år er antallet af heste dalet stærkt, og nu har vi under 100.000 heste i Danmark. Fjordracen er i dag den mest udbredte race her i landet. Vi har nu kun 3 hesteavlsforeninger her i amtet for fjordrace. Der er i disse 3 hingste.

De sidste tre år er der kåret:

1961	3 hingste	33 hopper
1962	3 –	21 –
1963	2 –	28 –

Det nytter ikke at begræde denne udvikling. Tiden kræver mekanisk trækkraft, og mange af de, de før var ivrige hesteavlsfolk, har skiftet og udtaler, at de aldrig har fortrudt det. Derfor kan man godt sommetider henfalde til et lille suk over de manglende »levende« trækdyr – ofte hele familiens trofaste ven og den solide hjælper i bedriften.

Svineavlsarbejdet.

Jeg har ofte sagt, at der er forskel på en svineavler og en svineproducent. De er nyttige begge to. Havde vi ikke haft den første kategori, havde kvaliteten af vor baconproduktion ikke været så

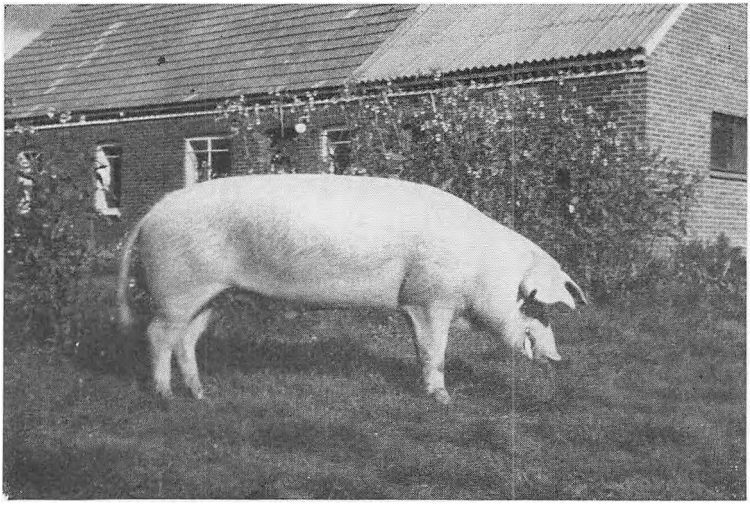

Ornen Comet. Typen af landracen 1963.

god, som tilfældet er, og havde vi ikke haft de dygtige svineproducenter, kunne vi ikke præstere den store baconmængde og andre svineprodukter, der er brug for til eksport og til hjemmemarked. Svineholdets størrelse kulminerede i 1932–33 med ca. 5,5 mill. stk. Der blev da gennemført en kvotaordning med svinekort. Under krigen 1940–45 var der ikke nogetsomhelst system i vores svineproduktion. I 50-erne steg svineantallet stærkt og er i øjeblikket på godt 7 mill. stk. Det er let at se, hvad svineholdet betyder for det mindre landbrug. Det er det, der sammen med kvægholdet bringer økonomi i deres tilværelse. Den dygtige mand i det mindre landbrug har de allerbedste betingelser for at få et godt resultat ud af det, hvadenten det er produktion af torvegrise eller af slagterisvin. Heldigvis har mange i de senere år fået udvidet deres stalde, så der nu kan produceres meget mere end tidligere til gavn for det økonomiske resultat. Men som sagt i indledningen, svineavlen må følge sagen op, ja helst endda være noget foran, men det har heldigvis også været tilfældet, hvad der bl. a. ses af, at trods stærkere krav til kvaliteten kan de fleste holde den samme klassificering nu som tidligere, og ikke noget andet land får så høj en pris på det engelske marked som os.

Svineforsøgsstationen Vest ved Skjern. Opført 1963.

Indenfor svineavlen i Ringkøbing amt (her skal kun omtales det lokale svineavlsarbejde) har der hele tiden været samarbejde om dette mellem landboforeningerne og husmandsforeningerne, og til gavn for arbejdet har det gået godt. I 1934 begyndte man kåring af svin. I 1935 kåredes 34 søer og 9 orner. Dette antal holdt sig nogenlunde konstant til 1938 på hvilket tidspunkt arbejdet gik i stå. I 50-erne blev det påny taget op. Først på Lemvigegnen, derefter på Kibækegnen, og i 1956 blev det sat i system på Skjern-Ringkøbingegnen. Fra 1960 blev der gennemført fælleskåring af svin over hele amtet, og der er stadig flere og flere landmænd, der er kommet med i dette arbejde. I 1962 kåredes der i 85 besætninger foruden 21 ornecentraler. Der kåredes 763 søer og 422 orner.

Kåringsarbejdet udføres af 3 kåringsudvalg og konsulent Aksel Ammitzbøll, der er svineavlskonsulent for hele Ringkøbing amt. Efter de 5–6 år, arbejdet nu har virket, kan der spores en mærkbar fremgang i de besætninger, der kåres i, med hensyn til svinenes bygning. På ornecentralerne gør det samme i de fleste tilfælde sig gældende. Der kåres kun dyr af kendt afstamning, og findes der ved kåring en stamtavle, hvor forsøgstallene ligger væsentlig under

gennemsnittet, tales der med ejeren derom, og mange fejldispositioner kan derved undgås.

I de regler, der gælder for det lokale svineavlsarbejde, fastslås, at kåringsarbejdet må efterfølges af forsøg over afkommets trivelighed, foderforbrug og slagtekvalitet. Dette havde man også øjnene oppe for for 25 år siden, idet man i 1938 drøftede oprettelsen af en svineforsøgsstation. Denne sag blev dog som før omtalt henlagt, og først omkring 1960 begyndte man for alvor at tale om oprettelse af svineforsøgsstationen. I første omgang var det tanken at bygge sammen med Ribe amt, men efter mange forhandlinger skiltes man ad i god forståelse, og nu kom der rigtig gang i forhandlingerne mellem de interesserede parter her i amtet. Disse var landbo- og husmandsforeningerne samt alle 5 svineslagterier. Den 20. december 1961 holdtes der stiftende generalforsamling. Det vedtoges at kalde forsøgsstationen Vest og placere den ved Skjern. Byggeriet blev påbegyndt den 1. juni 1962, og på årsdagen 1963 blev de første 10 hold sat ind, og efter 3 måneders forløb var stationen fyldt, hvilket vil sige 84 hold. Svineforsøgsstationen ledes af et forsøgsråd på 11 mand. Tre fra hver af de to landboorganisationer samt 1 mand fra hvert af de deltagende slagterier, der er Struer Andels Svineslagteri, C. W. S. Svineslagterier A/S, Herning og Skjern, A/S Holstebro Svineslagteri og A/S Lemvig Svineslagteri. Formand er gdr. S. Grue Sørensen, Hjerm, sekretær og forsøgsleder er konsulent Aksel Ammitzbøll, Skjern, mens den daglige pasning påhviler assistent Poul Lindekilde.

Forsøgsstationen indviedes den 3. september 1963, og her oplystes, at anlægssummen ialt beløber sig til ca. 590.000 kr. Dette beløb udredes af de deltagende slagterier med 10 øre pr. slagtet svin, indtil beløbet er betalt. Der slagtes for tiden ca. 900.000 svin i Ringkøbing amt om året.

Svineforsøgsstation Vest, der er tegnet af arkitekt Enggaard, Viborg, fremtræder meget smukt og ren i linierne og er i dag den mest moderne lokale svineforsøgsstation i Danmark. Efter fest kommer hverdage, og man må håbe, de forventninger, der stilles til dette nye islæt i svineavlsarbejdet ikke bliver gjort til skamme. Formålet er at forbedre kvaliteten hos svineproducenterne i Ringkøbing amt, og selv om man hidtil har klaret sig fint her i forhold til andre egne, er der grund til at forvente, at man kan nå endnu længere frem.

Som det ses af det foranstående, er det et omfattende og vidtforgrenet arbejde, der udføres indenfor husmandsforeningerne, og når dette har været muligt, er det, fordi der til hjælp for udvalget og konsulenter altid har været en flok af dygtige og interesserede mænd, der har været med i arbejdet. Til disse og forøvrigt alle, der har været forbindelse med, bringes en tak for godt samarbejde gennem årene.

Formændene for husdyrbrugsudvalget har været:

Jens Aagaard, Fjaltring	1930–34
Jacob Korshøj, Vildbjerg	1934–42
Jeppe Bækgaard, Snejbjerg	1942–50
Jens Eriksen, Tvis	1950–56
Aage Vestergaard, Fabjerg	1956–

I jubilæumsåret er følgende i udvalget: Aage Vestergaard, Fabjerg, Johs. Andersen, Lyhne, Johs. Green, Lem, Niels Jespersen, Kibæk, og Karl Thomsen, Råsted. Konsulenterne Aksel Ammitzbøll, Skjern, og Mads Hansen, Tarm, er husdyrbrugskonsulenter.

Fjerkræholdet gennem 25 år

Af konsulent K. Mølbak, Holstebro.

I årene under krigen og lige efter var produktionen af fjerkræprodukter meget lav. Rationeringen af korn og maksimalpriser på æg og fjerkrækød umuliggjorde rentabelt hønsehold.

Kun avlsbesætninger og meget små hønsehold kunne få tildelt korn til deres fjerkræbestand. Andre fjerkræhold var henvist til at skaffe sig korn af egen høst eller købe i fri handel. Da priserne på fjerkræprodukter var fastsat efter maksimalpriserne og frihandelskorn var 20–25 kr. dyrere end maksimalprisen på korn, er det forståeligt, at rentabelt fjerkræhold var umuligt.

Først i 1947–48 begynder eksporten af æg for alvor at stige og stiger jævnt i første halvdel af 50'erne. For derefter at holde sig uændret i nogle år med faldende tendens i 1959 og stærkt faldende tendens i årene 1960–63, hvilket bl. a. kan ses af fjerkrætællingerne, der viser en nedgang fra januar 1962 til januar 1963 på 3,5 mill. stk. æglæggende høner.

Til trods for den stærke nedgang i exportmængden af æg og værdien heraf, har exportværdien af fjerkræprodukter holdt sig omtrent uændret. Dette skyldes, at man i 1951–53 og videre fremover oparbejdede en export af slagtekyllinger. Fjerkrækød har i de sidste 15 år været en efterspurgt vare. Maskinen har ændret arbejdsformerne og dermed også menneskets behov for fede spiser. Fjerkræ er let mad og passer godt ind i den moderne husførelse. Tillige er fjer-

Et ældre hønsehus ved vintertide.

krækød billigt i forhold til andet kød, hvilket giver os troen på, at der også i fremtiden vil være stigende afsætning for dette udmærkede kød.

Medens vi tidligere regnede 4,5–5,0 kg foder pr. kg kylling, kan vi takket være vor forsøgsvirksomhed i dag producere et kg kylling for mindre end 2,5 kg foder. Fodringsmæssig er vi på højde med, hvad man producerer til i andre lande, og da vi er placeret nær ved Tyskland, der er vor store aftager, er der grund til at formode, at vi kan beholde vor andel af exporten til dette land.

Organisationsmæssig har fjerkræholdet gennem årene været knyttet til landbo-, husmands- og Danmarks fjerkræavlerforeninger. Fjerkræproblemer er henlagt til amtsfjerkræudvalg, hvis medlemmer er udpeget af ovennævnte foreninger. For Ringkøbing amt startede udvalget sit arbejde i 1934, hvilket år man påbegyndte den lokale konkurrence mellem hele hønsehold. Formålet var at sprede kendskab til fjerkræets pleje og pasning, ligesom man ønskede et tilsyn med det daværende avlsarbejde. Konkurrencearbejdet fortsatte uændret indtil 1952. Fjerkræholdet havde da gennemgået en udvikling, hvorved der var opstået avlscentre, fremavlcentre og almindeligt hønsehold.

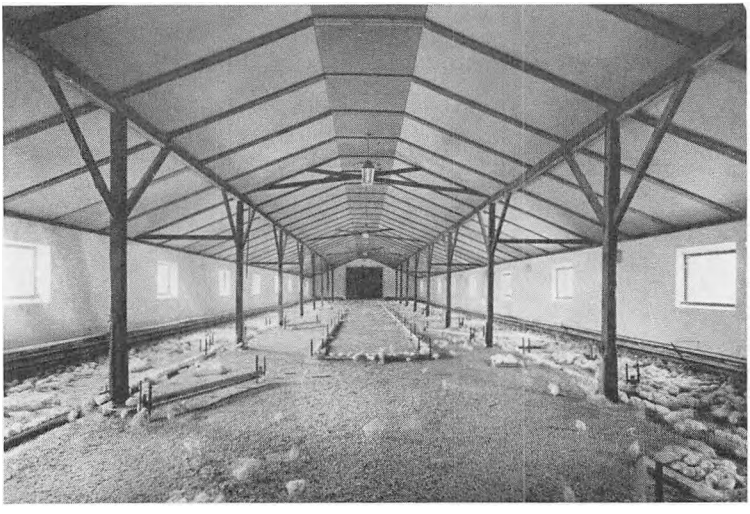

Et moderne hus beregnet til kyllingeopdræt.
Automatvanding, automatfodring og centralvarme.

Da avlsarbejdet mere og mere blev underlagt en landsledelse, anså udvalget det for formålstjenlig at ændre konkurrencens bestemmelser, således at den kun kom til at omfatte fremavlen. Man førte kontrol med, om man i fremavlen udnyttede det på avlscentrene frembragte kyllingemateriale. Denne ændring af bestemmelserne i konkurrencen blev forløber til det senere landsomfattende rugeritilsyn. Rugeritilsynet, der fungerer i dag, har til opgave på rugerierne at tilse, at der anvendes det rette avlsmateriale, om dyrene er sunde og raske og om de hygiejniske forhold er forsvarlige. Selv om der endnu er ting at rette på rugerierne, skal det dog fremhæves, at der i de få år rugeritilsynet har virket er sket store fremskridt, og vi har fået en stab af rugerier, der stort set er vågne over for tidens krav.

Samarbejdet organisationerne imellem har tillige til opgave at ansætte konsulent, aflønne og føre kontrol med hans arbejde. Den første konsulent inden for udvalget var K. Mølbak, Holstebro, der i 1953 blev afløst af Kresten Elkjær. I 1958 overtog Kresten Elkjær fjerkræskolen ved Middelfart og blev dennes forstander. Som af-

løser for Kresten Elkjær overtog K. Mølbak konsulentvirksomheden for Ringkøbing amt, hvor han stadig virker.

Udvalgets arbejde har gennem årene præget fjerkræholdet inden for amtet i en meget heldig retning, hvilket har givet sig udslag i, at Ringkøbing amt er det amt, der talmæssigt har det største fjerkræhold, og når beslutninger vedrørende fjerkræholdets organisation skulle drøftes på landsbasis er der ofte hentet folk fra samarbejdsudvalget i Ringkøbing amt.

Det landøkonomiske ungdomsarbejde

Af konsulent Vagn Aa. Davidsen, Skjern.

Før 1938.

Hvor og hvornår arbejdet begyndtes, er vanskeligt at fastslå, idet ungdomsarbejde har eksisteret, så længe en far har givet sin søn en jordlod eller et dyr at passe, og så længe en datter under moderens vejledning har fået et stykke køkkenhave eller et stykke håndarbejde at passe.

I 1926 oprettedes det landøkonomiske ungdomsudvalg, der hvert år afholdt ungdomsfagmøder for ungdomsledere. Møderne varede den gang 2–3 dage, og disse møder gav inspiration og interesse for at få gang i arbejdet. Takket være amerikansk støtte og selvstændig dansk indsats gik dette ungdomsarbejde stærkt frem under 4-H tegnet. De 4-H'er i kløverbladene står for ordene:

– Hånd – Hoved – Hjerte – Helbred –

Arbejdet med de unge gennemførtes i nært samarbejde med de øvrige organisationer.

I Vestjylland blev det landbrugsfaglige ungdomsarbejde i særlig grad en fællesopgave for landbo- og husmandsforeningerne, men på visse områder, særlig 4–H arbejdet, var det husmandsforeningerne, der lagde sig stærkest i selen. Hvor mange unge, der i tidens

løb har deltaget i arbejdet med have-, roe-, husdyr- og husholdningsopgaver, er umuligt at sige, men stort er det arbejde, som de mange ungdomsledere og konsulenter udførte i sagens interesse.

Efter 1938.

I årene omkring 1940 ansattes flere konsulenter, enkelte med den direkte opgave at passe ungdomsarbejdet, og i mange områder valgtes ungdomsudvalg til at varetage arbejdet, dette gav i de følgende år en stærk vækst i arbejdet. Det landøkonomiske ungdomsarbejde = 4-H blev stærkt udbygget, og en fast linie for valg af opgaver m. v. blev fastlagt. De landbrugsfaglige skoler havde meget stor udbredelse rundt i sognene. Efterhånden som afvandringen af unge fra landbruget satte ind, var det ikke muligt at afholde lige så mange skoler, men det må understreges, at de unge, der er tilbage i landbruget, må sikres den bedst mulige uddannelse. Landboungdommen må samles fra større områder, så der er stadig gode muligheder for at yde en værdiuld indsats her.

I de senere år er der en del af de såkaldte landbrugsfaglige skoler, som er lagt om til ungdomsskoler med landbrugsfag; dette har vist sig heldigt, idet undervisningen samtidig er lagt om, så den tager sigte på at give de 14–18 årige førstekundskab i landbrugsfag. En yderligere udbygning er i støbeskeen: »Den erhvervsprægede ungdomsskoles landbrugslinie«.

Den nye skole søges centraliseret, således at det bliver muligt samtidig at have to sideløbende klasser med 1. og 2. års elever hvert sted. Denne nye skole er et håndslag til landboungdommen, idet de fælles planer for undervisning i alle amter i landet har været ønskelig i mange år, men lad mig slå fast, at det er lige så vigtigt, at landboungdommens egen forening sammen med landbo- og husmandsforeningerne må være med til at fylde rammerne for denne skole ud, således at den kan blive den grundpille i uddannelsen, som er den tiltænkt. Skolen skulle gerne ledes på en sådan måde, at ungdommen frivilligt og med glæde kommer igen i skolen de to år, undervisningen varer.

Amtssammenslutningen Ringkøbing amts landboungdom oprettedes i 1954. Sammenslutningen skulle have nøje tilknytning til landbo- og husmandsforeningerne og disse foreningers husholdningsudvalg. Sammenslutningens formål er at virke for faglig dygtiggørelse og kulturel oplysning blandt ungdommen i Ringkøbing amt.

Sammenslutningen ledes af repræsentantskabet og bestyrelsen. Formand for sammenslutningen fra 1954–1958 var Karl S. A. Hansen, Ådum og fra 1958- Hartvig Andersen, V. Ryssensten, Bøvlingbjerg.

Bestyrelsens sammensætning:
1 medlem valgt af landboforeningens repræsentanter,
1 medlem valgt af husmandsforeningens repræsentanter,
1 medlem valgt af husholdningsforeningernes repræsentanter,
1 medlem valgt af husmandsforeningernes husholdningsudvalgs repræsentanter.
Landboungdomsforeningerne vælger 1 kvinde og 1 mand fra hvert herred. Repræsentanterne er valgt herredsvis. Amtet er opdelt i 5 jurisdiktioner.

Amtsungdomsudvalgets opgaver må udbygges i de kommende år, hvorfor:

1. De lokale udvalg må have støtte til at få gennemført det program, som fastlægges for et år eller i hvert fald et halvt år ad gangen.
2. Aktiviteten må øges i de områder, hvor der er behov herfor og nyt arbejde må sættes igang.
3. Arbejdet i amtet må koordineres, således at alle unge kommer med i arbejdet.
4. Amtskonkurrencerne må videreføres. Igennem årene er der her udført et godt arbejde, både for de kvindelige og de mandlige deltagere. Ved sidste landsstævne var Ringkøbing amt det eneste amt, der stillede deltagere i samtlige discipliner.

For at klare disse opgaver ville det være ønskeligt at udvalget havde egen konsulent eller konsulenter. Endnu er målet ikke nået, men der er grund til at tro, at det vil lykkes i løbet af dette år.

Forsøg på at dele arbejdet op imellem L. og H. i vort amt er ugørlig, samarbejdet er så nært at dette heldigvis ikke kan gøres, men da 4-H arbejdet altid har stået husmandsforeningerne nærmest, er der grund til at anføre, at der i det sidste 10-år har været 8262 deltagere i dette arbejde fordelt med:

43 % med pasnnig af have,
45 % med pasning af roer,
7 % med pasning af husdyr,
5 % andre opgaver, bl. a. husholdning.

Prøvehakning.

Der er fortsat størst interesse for pasning af have eller roer, men de nye opgaver, pasning af husdyr, husholdningsopgaver, og som noget helt nyt for de største, pasning af traktor, er der stadigvæk nok at tage fat på, men skal det hele lykkes, må der føres dagbog og regnskab. Husk dette lille vers:

min dagbog skal føres rigtigt,
det kan siden blive vigtigt,
at se, hvad der er hændt,
når sommeren er endt.

Ved et jubilæum går tankerne tilbage, tilbage til alle de mænd og kvinder, som har startet det arbejde, vi i dag bygger videre på, men også til de konsulenter, som igennem tiden har været med til at få sat system i tingene. En tak skal lyde til dem alle: thi dygtiggørelse af landboungdommen har båret rige frugter til gavn for de unge selv, men sandelig også til gavn for alle andre i det samfund, vi lever i.

Fremtiden stiller også krav til organisationer, ungdomsledere og konsulenter. Det landbrugsfaglige ungdomsarbejde er en opgave, der ikke blot sættes i gang, men der skal stadig gøres en indsats, ofte ulønnet og med overarbejde til følge, men lad os håbe, at disse mænd og kvinder stadig findes og er rede til at gøre denne indsats for vore unge.

Arbejdet i oplysningsudvalget

Af Søren Jensen, Vostrup.

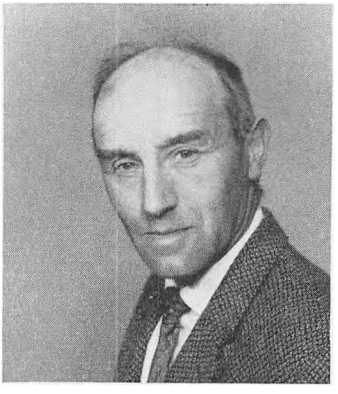

Oplysningsudvalget for Ringkøbing Amts Husmandsforeninger blev dannet i 1953 og har således kun virket i ti år; et kort åremål i forhold til de andre udvalg.

Udvalget kom til at bestå af tre medlemmer: Mads Sig Steffensen, Naur, Niels Urbak, Kølkjær og Søren Jensen, Lønborg. Senere blev udvalget udvidet med to medlemmer fra husholdningsudvalget, Asta Nykær, Timring, og Karen Nygaard, Kølkjær. Mads Sig Steffensen virkede som formand til han i 1960 blev foreningsvejleder for husmandsforeningerne i Ringkøbing amt. Søren Jensen blev da valgt til formand, og udvalget består desforuden nu af Asta Nykær, Timring, Marie Emborg, Hjerm, Niels Urbak, Kølkjær, og konsulent Bank, Holstebro.

Udvalget blev dannet for at varetage en del af bestyrelsens arbejde. f. eks. kursusvirksomhed og møder, og det var vel nok meningen, at dette arbejde gerne skulle udvides noget. Udvalget har også prøvet derpå med større eller mindre held. Vi har udsendt indbydelse til kursus, som vi bagefter måtte aflyse, fordi der var for få deltagere, og der har også været afholdt kursus med god tilslutning. Men selv om vi ikke har samlet de mange, har vi alligevel tiltro til, at disse kurser og møder er til gavn for husmandssagen, de er oplysende, og de er med til at danne fællesskab mellem husmændene. Vi

har haft mange dygtige talere, også dygtige talsmænd for den sag, vi arbejder for.

Kurserne har vi holdt på Borris Landbrugsskole, der er vi altid blevet godt modtaget, og det er naturligt, at de holdes der, da det har været skik lige siden Jens Nielsen var forstander; det var jo ham, der begyndte det store arbejde med at dygtiggøre husmændene gennem kurser. Forstander Drewsen sammen med eleverne overværer de fleste af kursusmøderne og er med til at gøre møderne mere livlige. Drewsen med sine indlæg, som sætter ekstra fart i diskussionen, og eleverne som repræsentanter for de, som skal afløse os, og vi må være klare over, at tiderne har forandret sig så meget, at de har en hel anden indstilling end vi havde, da vi gik ind som selvstændige landmænd.

Ved disse kurser og møder har vi taget mange ting til behandling; en del af tiden har været brugt til undervisning i foreningsarbejde, der har været indledere om jordlove, grundskyld, frihandel, landbrugseksport, andelsbevægelse, U-lande, litteratur, amatørteater, den rette brug af atomkraft, film, generationsskifte o. m. a. Et meget meget broget program og dog alligevel med et vist sammenhæng, da mennesket jo ikke lever af brød alene, eller som Vestbo udtrykker det, det gælder først og fremmest om at være menneske.

Det er dog den mindste part af oplysningsarbejdet inden for amtet, som udvalget tager sig af. I kreds- og lokalforeninger foregår et meget stort oplysningsarbejde, både fagligt og kulturelt. Kursusloven og aftenskoleloven er til meget stor hjælp for disse møder og kursus, da enhver forening uden nævneværdige udgifter kan indbyde til sådanne.

For to år siden kom der et nyt indslag i mødevirksomheden, især i landkommunerne, idet oplysningsvirksomheden Landbo-Forum blev oprettet. Det var især husmandsforeningerne, som tog dette arbejde op, også i Ringkøbing amt har der været en række af disse kursus, som strækker sig over ca. 8 aftener, hvor man diskuterede landbrugets forhold på grundlag af bøger udgivet af Landbo-Forum: Landbrugets stilling i det danske samfund af Thorlund Jepsen, Romunionen af Jørgen Pedersen. Der bliver nu udgivet bøger om nye veje for landbrugseksporten og om litteratur, gode aktuelle emner, som bliver behandlet på en saglig måde; så man må håbe, at der også fremover vil blive gjort et stykke arbejde for at samle folk til et studium af disse bøger.

Som nævnt blev Mads Sig Steffensen i 1960 udnævnt til foreningsvejleder og det arbejde, han der gør, må ikke glemmes, da foreningsvejlederen er et meget vigtigt led i oplysningsarbejdet. Den jyske samvirksomhed betaler ham for et vist antal møder, som han så har pligt til at tage ud til angående foreningsarbejde. Det koster ikke den pågældende forening noget ud over portoen til et brevkort.

Oplysningsarbejdet må fortsætte, ikke alene for faglig dygtiggørelse, men også, og vel ikke mindst, for at skabe gode medborgere.